

FORBRUKERS RETTIGHETER OG BEGRENSNINGER I FORBINDELSE MED KJØP AV MUSIKK MED DRM

Med fokus på iTunes Music Store

Kandidatnummer: 528

Leveringsfrist: 26.11.2007

Til sammen 16400 ord

Innholdsfortegnelse

<u>HISTORIEN OM MARTIN</u>	4
<u>1 INNLEDNING</u>	6
1.1 Tema og utgangspunkt	6
1.2 Rettslig plassering av problemstilling	11
1.3 Avgrensning	12
1.4 Oppgavens struktur	13
1.5 Rettskilder	14
<u>2 DRM</u>	16
2.1 Hva er DRM	16
2.2 Hvorfor brukes DRM?	20
2.3 Det juridiske grunnlaget for DRM	22
<u>3 ITUNES OG DRM</u>	24
3.1 Utgangspunktet	24
3.2 Hvilke rettigheter og begrensninger har en forbruker når man kjøper musikk med DRM fra iTunes?	27
3.2.1 Kan en forbruker ta sikkerhetskopier?	28
3.2.2 Kan en forbruker endre formatet?	32
3.2.3 Kan en forbruker flytte musikken mellom avspillere?	39
3.2.4 Kan en forbruker bruke iTunes uten å bli overvåket?	49

<u>4</u>	<u>ER FAIRPLAY-DRM URIMELIG UT I FRA MARKEDSFØRINGSLOVEN § 9A?</u>	<u>54</u>
4.1	Utgangspunktet	54
4.2	Er FairPlay-DRM et effektivt teknisk beskyttelsessystem?	54
4.3	Er FairPlay-DRM en del av vilkårene for bruk?	57
4.4	På hvilket grunnlag kan offentlig myndigheter gripe inn i et avtaleforhold?	58
4.5	Urimelighetsvurdering	59
<u>5</u>	<u>KONKLUSJON</u>	<u>62</u>
5.1	Artikkelen om testen til BEUC	62
5.2	Er de 8 ufravikelige rettigheter til stede etter oppgavens drøftelse?	64
5.3	FairPlay-DRM er urimelig	65
5.4	Rettighetene til Martin?	66
<u>6</u>	<u>DE LEGE FERENDA: EN FORBRUKER RETTIGHETER OG BEGRENSNINGER VED KJØP AV MUSIKK MED DRM</u>	<u>67</u>
6.1	Utgangspunktet	67
6.2	Veien videre?	68
6.3	Norske forbrukermyndigheters fokus på iTunes/Apple	69
	<u>BEGREPSAVKLARING OG FORKORTELSER</u>	<u>70</u>
<u>7</u>	<u>KILDER</u>	<u>72</u>
<u>8</u>	<u>TABELLER OG FIGURER</u>	<u>A</u>

Historien om Martin

Martin på 18 år sitter hjemme på gutterommet foran sin datamaskin. Den siste tiden har han i media lest at det foregår mye ulovlig nedlastning av filmer, musikk og programmer fra Internett. Martin ønsker ikke å være en lovbrøyer. Han har derfor klikket seg inn på et nettsted som tilbyr kjøp av musikk via Internett. Martin finner frem til de sangene han ønsker å kjøpe. Han har nemlig sett seg ut 15 sanger som han lovlig ønsker å laste ned til sin datamaskin ved å betale for dem. Det er veldig praktisk at han kan sitte på gutterommet og kjøpe sangene rett fra nettet. Nå trenger han ikke lenger å dra til platebutikken for å kjøpe den nyeste musikken.

Når Martin går til ”knappen” for å kjøpe musikken kommer en side med mye innhold opp på skjermen. Siden inneholder informasjon om de rettigheter, plikter og begrensninger Martin må si seg enig i for å kunne kjøpe musikken. Han ser fort at han ikke orker å lese alt som står der. Martin tenker at det sikkert bare er noe ”standard tekst” som ikke kommer til å berøre han. Martin sier seg enig ved å klikke på ”OK”. Han får da lastet ned filene med musikken til sin egen datamaskin mot betaling.

Sangene Martin har kjøpt lovlig via nettet er beskyttet med DRM. Denne beskyttelsen gjør avspilling kun mulig på Martin sin datamaskin eller på annet dedikert avspillingsutstyr for DRM-beskyttelsen. Martin sjekker opp hvilket annet dedikert avspillingsutstyr som DRM-beskyttelsen støtter. Han finner ut, til sin store skuffelse, at han ikke har noe annet tilgjengelig avspillingsutstyr enn sin stasjonære datamaskin. Han skulle ønske at han hadde leste den ”standard tekst” som kom opp på skjermen.

Martin finner ut at det er veldig upraktisk at han ikke kan spille av musikken på sin nye mobiltelefon m/MP3-spiller. Mobiltelefonen støtter ikke DRM-beskyttelsen som musikkfilene er beskyttet med. Han reiser jo ganske mye med toget, og det hadde vært glimrende å kunne lytte til musikk da.

Martin er ikke spesielt datakyndig, men har fått med seg at det finnes muligheter for omgåelse av DRM. Martin ringer sin kompis, Jørgen. Martin husker at Jørgen har snakket om hvor enkelt det var å omgå DRM. Sammen finner de frem til en nettside som inneholder en oppskrift for omgåelse av den aktuelle DRM-beskyttelsen.

Det er jo tross alt min musikk. Jeg har jo betalt for den. Jeg må da kunne gjøre hva jeg vil med sangene, tenker Martin. Etter å ha fjernet alt av tekniske beskyttelsessystemer fra sangene overfører Martin sangene til sin mobil m/MP3-spiller, han brenner de på en CD og han legger en kopi av sangene på en ekstern hardisk som en sikkerhetskopi. Videre ønsker Martin å ha en sikkerhetskopi av sangene på en server¹. Han laster derfor opp sangene til en tjeneste på Internett som tilbyr lagringsplass mot betaling. Martin er fornøyd med at han nå kan sitte på toget å høre på sangene. Han er også veldig fornøyd med at han har tatt kopier av sangene hvis hans datamaskin skulle få et totalhavari.

På en togtur leser Martin en artikkel som omhandler DRM i forbindelse med kjøp av musikk fra Internett. Etter å ha lest artikkelen blir han veldig usikker på om han nå er blitt en lovbrøyer. "Ekspertene" som uttaler seg i artikkelen strider om hva som er rett og galt. Noen av "ekspertene" mener at man kan bryte DRM-beskyttelsen, mens andre mener at dette er strengt forbudt, det er til og med belagt med straffeansvar etter straffeloven. Artikkelen oppsummerer med at for tiden råder det stor usikkerhet om de rettigheter, begrensinger og plikter en forbruker har i forbindelse med DRM. Martin tenker at det da er umulig for "den vanlige mannen i gata" å vite hva han skal kunne gjøre uten å bli en lovbrøyer. Martin synes dette er meget beklagelig fordi han ønsker å handle musikk fra nettbutikker. Hvis han kan gå i butikken og få det samme innholdet på et fysisk medie (f. eks CD eller DVD), og samtidig ha friheten til valgfri avspilling, er han usikker på hvordan hans handlemønster blir. Martin lurer på om det virkelig er sånn at man kan kjøpe musikk på en CD-plate og få større rettigheter enn om han kjøper nøyaktig den samme musikken digitalt via en butikk på nettet?

¹ For ord og uttrykk i denne oppgaven, se begrepsavklaringer og forkortelser på side 70

1 Innledning

1.1 Tema og utgangspunkt

*Historien om Martin*² viser at det er mange rettigheter, plikter og begrensninger en helt vanlig forbruker møter juridisk sett når man lever i en digital hverdag. Det er ikke lenger snakk om at man må reise til bokhandelen for å kjøpe bøker, man må ikke lenger reise til platebutikken for å kjøpe den nyeste musikken. En forbruker kan ofte få det samme innholdet på en digital måte. For eksempel kan man laste ned musikk fra nettet mot betaling, man kan kjøpe bøker elektronisk, og man kan laste ned filmer i DVD-kvalitet. Man får det samme innholdet, men det blir ikke levert som en fysisk vare på, for eksempel, CD, DVD eller ark mellom to permer. En bok kan ha blitt til en fil hvor man enten kan lytte til den (lydbok) eller lese innholdet på dataskjermen (e-bok).

På grunn av denne endrede formen kommer ofte innholdet sammen med en DRM, et teknisk beskyttelses system. Når musikken er utstyrt med et teknisk beskyttelses system er det blitt lagt tekniske hindringer i veien for bruken av musikken. For eksempel at musikken kun kan spilles av på utvalgte avspillere³.

Oppgavens hovedfokus blir å se på hvilke rettigheter og begrensninger en forbruker har når man handler musikk med DRM mot betaling fra nettet.

² Side 4

³ Se også punkt 2.1

Overgangen fra å handle musikk i butikk til å handle samme musikk digitalt via nettet er sterkt økende^{4,5}. Dette er et marked som bare så vidt har begynt å ta form. I følge Elektronikkbransjen⁶ har omsetning av digitale lydavspillere i Norge økt fra 40 000 stk i år 2000 til 585 000 stk i år 2006. Prognosen for år 2007 ligger på ca 600 000 stk⁷.

I den senere tid har det vært et sterkt fokus på oppgavens problemstilling og tilliggende temaer i media⁸, både i Norge og utlandet. Juristforeningen⁹ har avholdt ØL-møte¹⁰, men det klareste eksemplet her er norske forbrukermyndigheters fokus på Apples iTunes¹¹. Dette fokuset har også forbrukermyndighetene i Sverige, Danmark og Finland, og deler av Europa, blitt med på¹². Disse myndigheter var sist i dialog med Apple angående iTunes i slutten av september 2007¹³. Prosessen og dialogen pågår i skrivende stund.

Dette illustrerer oppgavens aktualitet og samtidig oppgavens komplekse tema. Fokuset er satt fordi det fra forbrukermyndigheters side er et ønske om at lovverket skal komme på samme utviklingsnivå som teknologien. Som hovedregel kan man si at utvikling av ny teknologi ligger foran utvikling av rettsregler på samme område fordi man ikke kan lage regler for noe før det er utviklet. Ot. prp. nr. 46 (2004-2005) uttrykker på side 7; *”Utviklingen av de opphavsrettslige regler har alltid vært knyttet til den teknologiske utviklingen på den måten at reglene har kommet som følge av de tekniske muligheter for masseutnyttelse av åndsverk”*. Men fra hovedregelen finnes det unntak. Oppgaven vil se på generalklausulen i markedsføringsloven § 9a. Dette er en lovbestemmelse som er gitt en

⁴ http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/Rydder_opp_i_rettighetskaos_med_digitale_rettigheter

⁵ <http://ifpi.no/statistikk/omsetning.htm>

⁶ <http://www.elektronikkbransjen.no>

⁷ <http://www.elektronikkbransjen.no/file.php?id=89>

⁸

<http://www.google.com/search?hl=no&client=opera&rls=en&hs=f9K&q=%22digitale+rettigheter%22+%2B+%22drm%22&btnG=S%C3%B8k&lr=>

⁹ <http://www.juristforeningen.no/>

¹⁰ <http://www.juristforeningen.no/forum/index.php/topic,861.msg5121.html#msg5121>

¹¹ http://forbrukerportalen.no/site_search?query:ustring=utf8=Apple&categories:list=utf8=1141058779.04

¹² <http://forbrukerombudet.no/index.gan?id=11037079&subid=0>

¹³ <http://forbruker.no/digital/nyheter/mp3/article1472923.ece>

fleksibel utforming med rom for skjønnsmessig tolkning. Paragrafen er gitt i lang tid¹⁴ før den teknologiske utviklingen av DRM, og vil få anvendelse i denne oppgave.

Utfallet av dialogen mellom Apple og forbrukermyndighetene kan være med på å gi viktige rettslig føringer for hvilke rettigheter og begrensninger en forbruker har i forbindelse med musikk som kommer med DRM. Saken har vekt internasjonal oppsikt¹⁵ og vil kunne gi viktige føringer for bruken av DRM. Det er usikkert om oppgaven rekker å få med noe videre utfall i saken da det ser ut til at den vil vare lenger enn oppgavens tidsfrist¹⁶. Oppgaven vil derfor ta utgangspunkt i hvordan situasjonen er for øyeblikket, altså hvilke gjeldende rettigheter og begrensninger en forbruker har, i forbindelse med musikk som er belagt med DRM, høsten 2007.

I august 2005 gjennomførte det europeiske forbrukerorganet BEUC¹⁷ en test som omfattet markedslederne for salg av musikk via nettet i EU¹⁸. Denne testen er omtalt i en artikkel på forbrukerportalen.no¹⁹. Artikkelen²⁰ innleder med:

”... innholdsleverandører og produsenter av mp3-spillere legger sterke føringer på hva forbrukeren kan gjøre med musikken de har kjøpt. Når musikken er lastet ned, er det vanskelig å vite hvilke rettigheter forbrukeren har, hvordan musikken kan brukes og hvilken mp3-spiller musikken kan spilles på”

Artikkelen oppsummerer testen på følgende måte:

”Musikkfilene har begrensninger som gjør at de kun kan spilles av på en eller to av de testede mp3-spiller. Det varierer fra nettsted til nettsted hvilken spiller som kan benyttes”

¹⁴ § 9a er tilføyd ved lov nr. 2/1981

¹⁵ <http://www.forbrukerombudet.no/index.gan?id=11032654&subid=0>

¹⁶ <http://forbrukerombudet.no/index.gan?id=11034299&subid=0>

¹⁷ <http://www.beuc.eu/>

¹⁸ http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php

¹⁹ <http://forbrukerportalen.no>

²⁰ <http://forbrukerportalen.no/Artikler/2005/1131378289.6>

”Musikknettstedene kan kontrollere hva forbrukeren kan og ikke kan gjøre med musikken de har lastet ned”

”Den samme musikken kan være tilgjengelig på tvers av musikknettstedene, men hvordan den kan brukes varierer fra nettsted til nettsted”

”Det går sjelden klart frem hvordan forbrukeren kan bruke musikken de har kjøpt”

”Informasjonen som gis før nedlasting er vanskelig å forstå og varierer fra nettsted til nettsted”

”Innholdsleverandører kan ensidig endre kontraktsvilkårene uten å bryte avtalen med forbrukeren”

”Det er teknisk mulig for innholdsleverandører å endre forbrukernes rettigheter etter at forbrukeren har kjøpt musikkfilen”

Ut i fra det testen viser kunne man høsten 2005 si at tilbyderne av musikk (innholdsleverandørene) kunne styre rettighetene og begrensningene til en forbruker gjennom å designe en DRM etter eget ønske. De kunne selv utforme en standardavtale som en forbruker måtte godta for å kunne handle. Innholdet i denne avtalen kunne tilbyderne i stor grad utforme til sin egen fordel. På denne måten var det en ensidig utforming og en dårlig balanse i avtaleforholdet. Spørsmålet blir hvordan situasjonen er i Norge høsten 2007?

I Norge har Forbrukerrådet²¹ lansert det de mener er ”8 ufravikelige rettigheter som skal gjøre det lettere å være forbruker i det digitale samfunnet”²². Forbrukerrådet er ”...en

²¹ <http://forbrukerportalen.no/>

²² http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/Rydder_opp_i_rettighetskaos_med_digitale_rettigheter

interesseorganisasjon for alle forbrukere av varer og tjenester i Norge”²³. De mener at en forbruker skal kunne:

- ”1. - ta sikkerhetskopier”*
- ”2. - se og høre innhold når du selv vil”*
- ”3. - flytte innhold mellom avspillere”*
- ”4. - gjøre om innhold til hensiktsmessige format”*
- ”5. - tilpasse utstyr”*
- ”6. - bruke digitalt innhold uten å bli overvåket”*
- ”7. - benytte offentlige og private tjenester”*
- ”8. - benytte nødvendig teknologi og bistand for å utøve dine digitale rettigheter”*

I forkant av lanseringen av disse rettighetene, og i forlengelsen av testen til det europeiske forbrukerorganet BEUC ²⁴, utførte Forbrukerrapporten²⁵ og Forbrukerrådet en undersøkelse²⁶ om hva som er lovlig og hva som er ulovlig bruk av digitalt innhold.

Resultatet av undersøkelsen ble publisert²⁷ i følgende tabell på neste side;

²³ <http://forbrukerportalen.no/omforbrukerradet>

²⁴ Side 8

²⁵ <http://forbrukerportalen.no/Emner/forbrukerrapporten>

²⁶ http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/lovlig_eller_ulovlig_tabell_digitale_rettigheter

²⁷ http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/lovlig_eller_ulovlig_tabell_digitale_rettigheter

Lovlig/ulovlig tabell A

Saksbeskrivelse	Kultur- departementet	Professor Jon Bing	Kripos	IFPI	EFN
Arne er interessert i japanske samuraifilmer. Disse kan kun kjøpes fra Japan og finnes bare i sone 3 . Arne gjør dvd-spilleren (også på pc-en) sonefri for å se disse filmene.	Tillat	Tillat	Tillat på vilkår	Tillat	Tillat
Arnes datter på 3 år herjer vilt med barne-dvd-er han har kjøpt. Mange har blitt ødelagt. Derfor tar Arne sikkerhetskopier av DVD-ene etter kjøp. I og med at Arne ikke er så dataflink, ordner en kollega dette for Arne.	Tillat på vilkår	Uavklart	Ikke tillat	Ikke tillat	Ikke tillat
Arne har mange DVD-er. Når han reiser, overfører han noen av disse til iPoden sin for å kunne se dem på flyet.	Uavklart	Uavklart	Uavklart	Ikke tillat	Uavklart
Arne har lastet ned tusenvis av låter fra forskjellige nettbutikker. Dette har kostet mange tusen kroner. Arne klarer ikke å ta sikkerhetskopier av alt på egenhånd. Han vet at det er viktig å ta sikkerhetskopier. Derfor lagrer han musikken på en ekstern lagringstjeneste (f.eks mp3tunes.com) slik at musikken ikke forsvinner hvis maskinen hans går i stykker.	Tillat	Uavklart	Tillat	Ikke tillat	Ikke tillat
Arne bruker noen av låtene han har kjøpt på nettet som ringelyd på mobilen .	Tillat på vilkår	Uavklart	Uavklart	Ikke tillat	Tillat på vilkår
Arnes mor har fått en Creative-spiller til jul. Arne har kjøpt masse musikk på iTunes som moren har lyst til å høre på. Derfor konverterer Arne musikken han har kjøpt på iTunes slik at den kan spilles på morens Creative-spiller.	Uavklart	Uavklart	Uavklart	Tillat på vilkår	Uavklart
I USA kom Arne over et perfekt barnespill. Når han kom hjem, fant han ut at spillet ikke kunne brukes fordi det var feil sone. Derfor ønsker han å modifisere Playstationen slik at datteren kan få brukt spillet.	Tillat	Tillat	Ikke tillat	Tillat	Tillat
Arnes kone er blind . Mange hennes favoritt-forfattere har gitt ut bøker som kun finnes som ebok . Hun ønsker å få lest opp bøkene. Dette er ikke mulig. Derfor bruker Arne et program funnet på nettet til å lese opp boka.	Tillat	Tillat	Uavklart	Tillat	Uavklart

Via denne tabellen viser undersøkelsen sprikende svar på hva anses som gjeldende rett for en forbrukers digitale rettigheter. Tabellen er ikke helt presis i forhold til denne oppgaves problemstilling, men tabellen er godt egnet til å vise oppgavens dagsaktuelle tema og diskusjonen rundt DRM.

1.2 Rettslig plassering av problemstilling

Oppgavens problemstilling favner over flere juridiske temaer. Problemstillingen berører i hovedsak en opphavsrettslig side, en privatrettslig side og en offentligrettslig side. Denne oppgave setter den privatrettslige side i fokus ved å se på de rettigheter, begrensinger og plikter en forbruker får ved lovlig nedlastning av musikk belagt med DRM.

Hovedproblemstillingen kan ikke belyses uten at man berører den opphavsrettslige side og den offentligrettslige side ved DRM. Man må belyse den opphavsrettslige side fordi de som har laget musikken (artistene) som selges med DRM har opphavretten til musikken (åndsverket). Dette betyr at de har en fått en rettslig beskyttelse gjennom lovverket fordi

det er de som er skaperne/opphavsmennene av sangene. Gjennom plateselskaper og nettbutikker²⁸ selger skaperne/opphavsmennene (artistene) sin musikk (åndsverk) mot betaling til en forbruker. Når et produkt blir solgt til forbrukere (sluttbrukere) blir spørsmålet om det offentliges kontroll med rimeligheten av avtaleforholdet aktuelt fordi den svake part i et avtaleforhold har et særlig krav på beskyttelse mot den sterke part.

Ved kjøpt av musikk med DRM fra nettet er det et avtaleforhold hvor interessene til to parter mest mulig skal gå "hånd i hånd". Artistene, gjennom plateselskaper og nettbutikker, ønsker sine rettigheter ivaretatt, mens forbrukere ønsker å kunne utøve sine rettigheter til bruk av musikken. Oppgaven vil se på hvordan balansen er i avtaleforholdet mellom en forbruker og iTunes²⁹, og hvordan man kan søke å gjenskape balansen i avtaleforholdet.

1.3 Avgrensning

Som nevnt over vil oppgaven ha et fokus på den privatrettslige side ved at en forbrukers rettigheter og begrensninger i forbindelse med DRM står i fokus. Oppgaven blir derfor avgrenset mot konkurranserettslige spørsmål, den blir avgrenset mot avtalelovens § 36 om urimelige avtaler. Brudd på åndsverksloven (opphavsrett) er belagt med straffeansvar etter straffeloven. Straffeloven vil falle utenfor denne oppgaven fordi det her er brudd på den opphavsrettslige. Norge er gjennom EØS-avtalen bundet av rettsregler som EU vedtar. EU-direktivet³⁰, som danner grunnlaget for endringen av Åndsverksloven i 2005, blir kort omtalt. Det avgrenses mot om direktivet er implementert korrekt i norsk rett. Alminnelige rettslige prinsipper forutsettes kjent og vil ikke bli inngående analysert.

²⁸ Se punkt 3.1

²⁹ Se punkt 3.1

³⁰ Opphavsdirektivet (2001/29/EF), jf. Ot.prp. nr. 46 (2004 - 2005) samt Innst. O. nr. 103(2004 - 2005). Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2005.

1.4 Oppgavens struktur

Kapittel 2 vil ta for seg hva DRM er og hovedgrunnene til hvorfor DRM brukes, samt at det juridiske grunnlag for DRM i åndsverksloven vil bli behandlet. Kapittelet vil her ta for seg den opphavsrettslige side ved DRM.

For bedre å kunne gi mer konkrete svar og eksempler på hvilke rettigheter og begrensninger en forbruker har i avtaleforholdet, vil jeg i kapittel 3 belyse den privatrettslige side. Dette gjøres ved å se på det DRM-systemet som blir mest brukt ved salg av musikk på nett i Norge i dag. Denne DRM er iTunes FairPlay³¹. Enkelt fortalt gjør FairPlay-DRM at musikken kommer i formatet m4p med krypteringen ACC³². Musikken er da låst med en krypteringsnøkkel. For å bruke musikken er man i utgangspunktet avhengig av å ha utstyr som innehar en nøkkel for å låse opp krypteringen.

FairPlay-DRM blir igjen sammenholdt med DRM-systemet til MSN Music³³ og til lydbokforlaget.no³⁴ for å få frem forskjeller og likheter. I tillegg blir det stilt spørsmål om en forbruker blir overvåket ved handel av musikk med DRM fra iTunes.

I kapittel 4 vil jeg drøfte; Er FairPlay-DRM urimelig ut ifra markedsføringslovens § 9a?

Kapittel 5 er konklusjon.

Siden oppgavens problemstilling er dagsaktuell og fordi dette markedet er i utvikling vil kapittel 6 være en de lege ferenda-betrakning omkring en forbrukers rettigheter og begrensninger ved kjøp av musikk med DRM fra nettet.

³¹ Se punkt 3.1

³² <http://en.wikipedia.org/wiki/FairPlay>

³³ <http://sib1.od2.com/common/Framework11.aspx?shid=0747002E>

³⁴ <http://www.lydbokforlaget.no/>

1.5 Rettskilder

Åndsverksloven³⁵ gjennomgikk vesentlige endringer sommeren 2005³⁶. Disse endringene er helt uprøvd i norske domstoler.

Kjøp av digital tjenester faller ikke under forbrukerkjøpsloven³⁷. Forbrukerrettigheter er et området som er betydelig lovregulert i Norge. Det finnes mange ulike lover som skal ivareta en forbrukers rettigheter. For eksempel håndverkertjenesteloven, kjøpsloven og angrerettsloven. Fra de ulike lovene om forbrukerrettigheter kan det utledes prinsipper som for eksempel preseptorisk forbrukervern. Disse prinsippene vil få anvendelse i oppgaven sammen med grunnleggende avtalerett, ulovfestet rett og reelle hensyn.

Markedsføringsloven³⁸ er en offentligrettslig lov som gjør at det offentlige er blitt gitt muligheter til å gripe inn mot urimelige avtalevilkår. Det finnes mye rettspraksis ut i fra markedsføringsloven, men ingen som omtaler rettigheter og begrensninger ved DRM.

I dag finnes det faktisk ingen avgjørelse fra domstolene (tingsrett, lagmannsrett og Høyesterett) som berører oppgavens tema slik at det kan gi noe særlig vekt som rettskilde^{39, 40}.

Innen forbrukerrett, opphavsrett og markedsføringsrett er det lange tradisjoner for et utstrakt samarbeid i Norden⁴¹. Men siden endringene i åndsverksloven er gjennomført på

³⁵ LOV-1961-05-12-2

³⁶ Ot.prp. nr. 46 (2004 - 2005) samt Innst. O. nr. 103(2004 - 2005)

³⁷ Jf. Ot.prp.nr. 23 (2006-2007) s. 11

³⁸ LOV-1972-06-16-47

³⁹ <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftsok?txt=text&button=++S%D8K++&emne1=&emne2=&emne3=&emne4=lov-1961-05-12-2-%A712&instans=&dato=&publisert=&saksgang=&parter=&forfatter=&trunker=on> (krever abonnement hos lovdata.no)

⁴⁰ <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftsok?txt=text&button=++S%D8K++&emne1=&emne2=&emne3=&emne4=lov-1961-05-12-2-%A753a&instans=&dato=&publisert=&saksgang=&parter=&forfatter=&trunker=on> (krever abonnement hos lovdata.no)

⁴¹ Ot.prp. nr 46 (2004-2005) pkt 2.5 side 12

grunn av forpliktelsene etter opphavsdirektivet⁴² i norsk rett sommeren 2005 er det også sparsomt med rettskilder å hente fra de andre nordiske landene.

Forarbeider til nevnte lover er da aktuelle rettskilder, det samme er også diverse lovkommentarer og artikler. Tradisjonell juridisk litteratur i form av bøker og utdypende skrifter finnes ikke på området.

Rettskildebildet i denne oppgaven er noe spesiell. Den tradisjonelle rettskildelære gjelder selvsagt for oppgaven, men bruken av rettskildene blir noe annerledes fordi rettskilder med tradisjonell "tung" vekt til dels mangler.

⁴² Opphavsdirektivet (2001/29/EF), jf. Ot.prp. nr. 46 (2004 - 2005) samt Innst. O. nr. 103(2004 - 2005). Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2005

2 DRM

2.1 Hva er DRM

Det frie leksikonet på nett, Wikipedia⁴³, definerer DRM som ”... *en samlebetegnelse for ulike digitale teknologier som har som mål å administrere rettighetene til opphavsrettsbeskyttet informasjon*”⁴⁴ I Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) på side 115 blir DRM definert som ”... *enhver teknologi, innretning eller komponent, som anvendes i tilknytning til verk eller arbeider for nærmere angitte formål...*”.

I denne oppgaven blir DRM blir påført av de som selger varen på lisens fra de som sitter med opphavsretten (artistene gjennom plateselskaper). For eksempel at iTunes selger musikk med FairPlay-DRM fordi dette er et krav som artistene/plateselskapene stiller til iTunes (Apple) for at de skal få lisens til å selge musikken^{45, 46}.

De som selger musikk med DRM ønsker å legge en føring på hvordan musikken kan og skal bli brukt. Det er et ønske om å beskytte seg mot opphavsstridige handlinger, som for eksempel ulovlig tilgjengeliggjøring. Dette gjøres da ved å utstyre materialet med tekniske hindringer slik at det blir begrensninger på hvordan, hva og når materialet kan brukes. For eksempel kan en fil være beskyttet mot å bli kopiert eller det kan være umulig å skrive ut innholdet av en e-bok, eller at musikk bare kan brukes i et gitt tidsrom.

⁴³ <http://no.wikipedia.org/>

⁴⁴ <http://no.wikipedia.org/wiki/DRM>

⁴⁵ <http://www.apple.com/hotnews/thoughtsonmusic/>

⁴⁶ Mer om dette i kapittel 6

Et annet eksempel er at DRM kan hente inn informasjon om forbrukeren som handler varen. Fra Lydbokforlaget⁴⁷ blir en forbruker gjort oppmerksom på følgende ved handel av bøker som lydbøker:

*”OBS! Lydfilene vil bli vannmerket! Ved nedlasting stemples lydfilene med et digitalt vannmerke. Digital vannmerking brukes for å verne opphavrettslig beskyttet materiale mot ulovlig bruk. Vannmerket viser at lydfilene som du har lastet ned, er kjøpt av og tilhører deg. Dersom disse filene blir distribuert på ulovlig måte, kan de spores tilbake til deg som kjøper og du kan bli gjort ansvarlig for dette. Det er ditt ansvar at lydfilene du kjøper ikke benyttes til annet enn privat bruk. Vannmerket består av ikke hørbar informasjon i lydfilene. Det påvirker ikke filformatet og kompliserer ikke nedlasting eller bruk av lydfilene.”*⁴⁸

Vannmerket er til for å beskytte mot ulovlig bruk. Et eksempel kan være at lydfilene fra lydbokforlaget.no kan spores tilbake til kjøper hvis de blir ulovlig distribuert gjennom nettverk som LimeWire⁴⁹, BearShare⁵⁰ og DC++⁵¹. Tankegangen er at en bruker ikke skal forta ulovlig bruk fordi sjansen til å bli straffet blir større. Et preventiv hensyn som skal motvirke de mange mulighetene som en forbruker har med digitale varer. En forbruker kan med lite ressurser og liten teknisk kunnskap lage identiske kopier i samme kvalitet som den opprinnelige vare. DRM skal være et system som er med på å begrense disse mulighetene til ulovlig bruk.

Kopisperrer og DRM er ikke synonymer for hverandre. Et DRM-system trenger ikke å inneholde tekniske sperrer som hindrer kopiering. DRM kan være mange typer tekniske systemer. I henhold til forarbeidene til endringer av åndsverksloven er DRM et system;

⁴⁷ <http://www.lydbokforlaget.no/>

⁴⁸ <http://www.lydbokforlaget.no/info/lydkutt.html>

⁴⁹ <http://www.limewire.com/>

⁵⁰ <http://www.bearshare.com/>

⁵¹ <http://dcplusplus.sourceforge.net/>

”...som anvendes for å kontrollere eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av vernede verk. Enhver teknologi, innretning eller komponent, som etter sin normalfunksjon har som formål å kontrollere de nevnte handlinger, kan utgjøre et «teknisk beskyttelsessystem» tekniske beskyttelsessystem”⁵².

Som nevnt over blir nedlastede lydbøkene fra lydforlaget.no vannmerket. Dette er gjort fordi man ønsker å ha kontroll på opphavsrettslige ulovlige handlinger. Dette blir uttrykkelig sagt av forlaget på nettsiden for spørsmål og svar; *”...Digital vannmerkning er en måte å beskytte opphavsrettslig materiale⁵³”*. Videre sier forarbeidene;

”Departementet opprettholder forslaget om at det bare er de systemer som anvendes for å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger som kan være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand⁵⁴”

”Etter forslaget vil det således bare være de systemer som anvendes for å kontrollere eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten som kan være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand⁵⁵”

Nettbutikken CDON.COM⁵⁶ forklarer sin bruk av DRM på denne måten:

”Majoriteten av våre musikkfiler er DRM-sikrede WMA-filer. Mac, iPod og iTunes har ikke støtte for WMA-DRM. Om du har Mac og velger å handle hos oss må du kontrollere for hver fil at den er i MP3-format. Det finnes ingen angrerett for downloads, og vi kan ikke kreditere feilkjøp.

⁵² Ot.prp.nr.46 (2004-2005), side 154

⁵³ <http://www.lydbokforlaget.no/info/sporsmal.html>

⁵⁴ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) Side 117

⁵⁵ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) Side 118

⁵⁶ <http://www.cdon.com>

Kopibeskyttelse er plateselskapenes svar på den enorme økningen av piratkopiering, multikopiering og illegal nettdistribusjon av innspilt musikk. Beslutningen om å kopibeskytte et produkt ligger hos plateselskapet – vi som forhandler er ikke delaktige i denne beslutningen⁵⁷”

Eksempelene er tatt med for å illustrere at det ikke finnes noen entydig, skarp og presis definisjon på hva er DRM er. Begrepet DRM må analyseres ut i den enkelte DRM som det er snakk om. Handler man digitale bøker får man med en type DRM, men man kan få med en annen hvis man laster ned DVD-film lovlig. Først når man har en spesifikk DRM kan man definere hva som ligger i både begrepet DRM og hva den aktuelle DRM gjør.

⁵⁷ <http://www.cdon.com/main.phtml?nav=10954&navroot=904&page=delivery>

2.2 Hvorfor brukes DRM?

Spørsmålet om hvorfor DRM brukes kan i utgangspunktet besvares med at man ønsker å verne seg mot ulovlig bruk av det kjøpte materiale. Men svaret må nyanseres fordi et DRM-system kan fungere på mange forskjellige måter.

For å kunne gi en mer dekkende forståelse er det nødvendig å se hva som blir sagt om bruken av DRM. På denne måten kan man søke å fastslå hovedlinjene til hvorfor DRM benyttes, uten at man definerte dette på noen presis måte.

Forbrukerrådet⁵⁸, som har klaget⁵⁹ iTunes inn for Forbrukerombudet⁶⁰, mener at visse sider med bruken av DRM er betenkelig. Forbrukerrådet mener at de DRM-systemer som fungerer etter sitt formål, å hindre ulovlig bruk, blir brukt fordi begrunnelsen om vern av opphavsmenns interesser blir ivaretatt. Men Forbrukerrådet mener de systemer som legger så store hindringer i veien for lovlig bruk kun brukes fordi disse systemene er til fordel for de som selger⁶¹ musikken. For eksempel Apple gjennom iTunes ved at en forbruker i utgangspunktet kun kan benytte bærbare avspillere laget av Apple for avspilling⁶².

Forbrukerrådet anfører betenkeligheter ved bruken av DRM, mens det er andre som ikke mener at det ikke finnes noen gode grunner til at DRM skal bli brukt i det hele tatt. Et eksempel her kan være nettsiden <http://www.dashes.com/anil/stuff/doctorow-drm-ms.html>.

Bransjen⁶³ anfører i hovedsak at det er behov for teknisk beskyttelse av opphavsrettslig vernet materiale fordi uten en slik beskyttelse vil det være muligheter for en omfattende piratkopiering. Denne kopieringen vil igjen føre til ulovlig spredning, noe som igjen vil

⁵⁸ <http://forbrukerportalen.no/>

⁵⁹ Se kapittel 4

⁶⁰ <http://forbrukerombudet.no/>

⁶¹ F. eks selger Apple musikk gjennom iTunes

⁶² Jf. innholdet i klagen på iTunes fra Forbrukerrådet og kapittel 3

⁶³ Artistene, plateselskaper og de som selger musikken på lisens fra rettighetshaverne

føre til tap av inntekter for bransjen. Argumentasjonen er tatt ut i fra et grunnlag om at ulovlig piratkopiering kan bekjempes ved hjelp av DRM.

Momentene for at DRM brukes er en ikke uttømmende liste som det vil bli alt for omfattende å gå inn på her. Men hovedlinjen til at DRM brukes kan oppsummeres med at overgangen fra analog avspilling til digital avspilling (digital revolusjon) har muliggjort nye bruksområder som bransjen ønsker å beskytte seg mot/håndtere. Med andre ord kan man si at bransjen benytter sin adgang gjennom åndsverksloven⁶⁴ til ha kontroll med ny teknologi slik at digitale varer ikke skal kunne bli misbrukt. Gjennom DRM mener bransjen at de oppnår en slik kontroll, selv om det kan se ut som om det er et skifte på vei⁶⁵, ⁶⁶, ⁶⁷, ⁶⁸.

⁶⁴ Dette blir det redegjort mer for i kapittel 2.3

⁶⁵ <http://itpro.no/art/10510.html>

⁶⁶ <http://itpro.no/art/10102.html>

⁶⁷ <http://www.idg.no/bransje/bransjenyheter/article62885.ece>

⁶⁸ http://www.phonofile.com/tjenester/plateselskaper/uploads/mp3_musikkonline_pm.pdf

2.3 Det juridiske grunnlaget for DRM

Når en forbruker kjøper musikk med DRM mot betaling fra en nettbutikk følger rettighetene og begrensningene av avtalen⁶⁹ og lovverket, samt andre overnevnte rettskilder⁷⁰. Jeg vil i dette punktet først og fremst omtale grunnlaget i åndsverksloven fordi avtalen og annet lovverk blir omtalt i kapittel 3 og kapittel 4.

Musikk er et åndsverk. Dette er slått fast i åndsverkslovens § 1. Paragrafen tilkjenner at den som skaper et åndsverk har opphavsretten til verket, og er dermed gitt rettslig vern etter loven. Denne oppgave fokuserer på lovlig anskaffet musikk til privat bruk. Spørsmålet blir da; Hvilken hjemmel i åndsverksloven gir en opphavsmann, gjennom nettbutikker, beskyttelse til selge musikk med DRM?

Sommeren 2005 ble åndsverksloven gitt store endringer. Endringene var en gjennomføring av EUs Opphavsdirektiv⁷¹ i norsk rett. Etter EØS-avtalen⁷² er Norge forpliktet til å gjennomføre direktivet. Hensynet til en forbrukers rettigheter veies opp mot hensynet til opphavsmannens rettigheter. Det uttrykkes ikke direkte i loven, men den bygger på en slags rimelighetsvurdering hvor interessene veies mot hverandre⁷³, ⁷⁴. Forarbeidene til endringene (Ot.prp.nr.46) sier på side 5;

”Ved utformingen av lovforslaget er det lagt vekt på å opprettholde den etablerte balanse mellom hensynet til opphavsmenns interesser i å ha kontroll over bruk av sine åndsverk og allmennhetens interesse i at flest mulig får tilgang til åndsverk”⁷⁵.

⁶⁹ Vilkår som blir presentert ved kjøp av musikken og DRM-systemet som følger med musikken, se pkt. 4.3

⁷⁰ Se punkt 1.5

⁷¹ 2001/29/EF av 22.5.2001

⁷² <http://www.lovdata.no/all/hl-19921127-109.html>

⁷³ http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/trtdocs_wo033.html

⁷⁴ USA: www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf

⁷⁵ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) Side 5

Åndsverksloven søker å ivareta hensynet til allmennhetens interesse ved at det etter § 12 er tillatt å lage private kopier av lovlig disponible åndsverk (låneregler). Utgangspunktet etter åndsverksloven er at en forbruker er gitt rettigheter til privat bruk av musikken. For å ivareta interessene til opphavsmennene må § 12 ses i sammenheng med forbud mot omgåelse mv. av effektive tekniske beskyttelsessystemer i kapittel 6a, § 53a. På side 6 i forarbeidene utales det;

”I henhold til opphavsrettsdirektivet foreslås det innført bestemmelser om forbud mot omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer (kopisperrer) og vern av elektronisk rettighetsinformasjon. Det vil ikke være ulovlig å omgå kopisperrer for å spille av på relevant avspillingsutstyr⁷⁶”

”Det vil i utgangspunktet heller ikke være adgang til å fremstille eksemplarer til privat bruk dersom det skjer etter en omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer⁷⁷”

Med andre ord er tekniske beskyttelsessystemer (DRM) gitt et uttrykkelig rettslig vern gjennom åndsverkslovens § 53a. Dette kommer klart til uttrykk på side 109 i forarbeidene;

”Ved forslaget her innføres særlige bestemmelser om vern for tekniske beskyttelsessystemer i tråd med obligatoriske bestemmelser i opphavsrettsdirektivet⁷⁸”

Gjennom åndsverksloven er privat kopiering/bruk (lånereglene) tillatt, men disse rettighetene blir modifisert av § 53a. Dette gir ikke noe videre presis veiledning i de rettigheter og begrensninger en forbruker har i forbindelse med kjøp av musikk med DRM. Retten til bruk via lånereglene blir modifisert gjennom forbudet mot å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer. Lånereglene blir modifisert fordi reglene må ses sammen med eneretten til en opphavsmann.

⁷⁶ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) Side 6

⁷⁷ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) Side 6

⁷⁸ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) Side 109

3 iTunes og DRM

3.1 Utgangspunktet

Høsten 2007 er det et titalls nettsteder som tilbyr kjøp av musikk med DRM i Norge. Det finnes også etter hvert en del nettsteder som selger musikk uten DRM⁷⁹. Etter en gjennomgang av hvilken DRM utvalgte/tilgjengelige norske nettsteder benytter, ble resultatet følgende;

- MSN Music⁸⁰ benytter Microsoft Windows Media DRM
- CDON.com⁸¹ benytter Microsoft Windows Media DRM
- TV2⁸² benytter Microsoft Windows Media DRM
- Telenor⁸³ benytter Microsoft Windows Media DRM
- Prefueled⁸⁴ benytter Microsoft Windows Media DRM
- The24⁸⁵ benytter Microsoft Windows Media DRM
- SOL: Musikkdownload⁸⁶ benytter Microsoft Windows Media DRM
- iTunes⁸⁷ benytter Apples FairPlay

I praksis kan man si at marked for salg av musikk med DRM via nettet i Norge enten benytter DRM laget av Apple eller av Microsoft. Da det ikke forligger noen sikre og tilgjengelige markedsundersøkelser for hvor stor markedsandel hvert nettsted innehar, blir

⁷⁹ Se kapittel 6

⁸⁰ <http://sib1.od2.com/common/Framework11.aspx?shid=0747002E>

⁸¹ <http://www.cdon.com/main.phtml?navroot=904&session=1>

⁸² <http://lyd.tv2.no/>

⁸³ <http://telenormobil.no/kundeservice/sos/treepage.do?catId=50000280>

⁸⁴ https://www.prefueled.com/v2/flash_site.html

⁸⁵ <http://www.the24.no/viewfaq.asp?partner>

⁸⁶ <http://musicstore.moos.com/Magellan/pages/main.jsp?storeId=12201&link=help/main>

⁸⁷ <http://www.apple.com/no/itunes/>

det vanskelig å si helt sikkert hvilken DRM som blir benyttes mest ved slag av lovlig musikk på nett. Grunnen til at det ikke foreligger noen sikre markedsundersøkelser er at selskapene selv ikke ønsker å oppgi det volum de selger⁸⁸.

Et naturlig utgangspunkt vil derfor være å ta tak i den aktøren som var blant de første til å lansere lovlig nedlastning av musikk i Norge, og som antas å være den dominerende aktør på det norske markedet; Apple via iTunes Music Store⁸⁹.

Apple er den største aktøren på verdensbasis når det gjelder salg av lovlig musikk fra nettet. I juni 2007 annonserte Apple at de gjennom <http://www.itunes.com/> hadde solgt 3 milliarder sanger⁹⁰ på verdensbasis. Ubekreftede tall hevder at Apple innehar en markedsandel på 80 % av verdensmarkedet for lovlig nedlastning av musikk fra nettet⁹¹. Det er derfor ingen grunn til ikke å anta at Apple innehar en betydelig del av det norske markedet. Apple lager videre sin egen digitale lydavspiller (iPod)⁹², de har selv laget den DRM (FairPlay)⁹³ som blir benyttet hos iTunes, samt at de i 2007 har lansert en mobiltelefon med lydavspiller (iPhone)⁹⁴. Disse produktene og iTunes blir igjen koblet sammen slik at man kan si at Apple representerer hele spekteret av produkter og tjenester, når det gjelder nedlastning av lovlig musikk fra nettet. Det ikke klart hvordan koblingen⁹⁵ mellom iPhone og iTunes blir når telefonen lansert i Norge⁹⁶, men det antas at telefonen skal kunne benyttes sammen med iTunes.

Å bruke iTunes i konkrete problemstillinger i dette kapittelet vil være med å dekke oppgavens problemstilling fordi tjenesten representerer en antatt stor og betydelig markedsandel. Kapittelet vil bli bygd opp med konkrete problemstillinger inspirert ut i fra de ”8 ufravikelige rettigheter som skal gjøre det lettere å være forbruker i det digitale

⁸⁸ <http://ifpi.no/statistikk/2007/06/nedlasting.htm>

⁸⁹ 10. mai 2005 startet tjenesten i Norge

⁹⁰ <http://www.apple.com/pr/library/2007/07/31itunes.html>

⁹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/iTunes_Store

⁹² <http://www.apple.com/no/ipodtouch/>

⁹³ <http://en.wikipedia.org/wiki/FairPlay>

⁹⁴ <http://www.apple.com/iphone/>

⁹⁵ <http://www.idg.no/computerworld/article57140.ece>

⁹⁶ I skrivende stund er det ikke fastsatt noen dato for lansering av iPhone i Norge.

samfunnet”⁹⁷. Er disse rettighetene, som forbrukerrådet ønsker skal gjelde, til stede i dag? Med andre ord kan man si at kapittelet blir en undersøkelse/redegjørelse for de rettigheter og begrensninger en forbruker har når man kjøper musikk med DRM fra iTunes ut i fra en lege de lata-betrakning.

Siden iTunes ikke er alene om å selge musikk med DRM i Norge vil problemstillingene også bli belyst med eksempler fra MSN Music Store. De selger musikk med DRM laget av Microsoft. Poenget her er å få frem eventuelle markante forskjeller, samt likheter, mellom de to ulike DRM- systemer. I tillegg vil problemstillingene bli satt i et større perspektiv ved at jeg vil sammenligne DRM fra iTunes med DRM som kommer med nedlastbare bøker kjøpt hos lydbokforlaget.no⁹⁸. Grunnen til at dette forlaget er valgt ut er fordi de hever å være Norges største utgiver av lydbøker på CD og kassett⁹⁹. Det er da rettslig relevant å se hva slags rettigheter og begrensninger de tilbyr en forbruker ved nedlastning av bøker.

⁹⁷ http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/Rydder_opp_i_rettighetskaos_med_digitale_rettigheter

⁹⁸ <http://www.lydbokforlaget.no/>

⁹⁹ <http://www.google.com/search?client=opera&rls=nb&q=lydb%C3%B8ker&sourceid=opera&ie=utf-8&oe=utf-8>

3.2 Hvilke rettigheter og begrensninger har en forbruker når man kjøper musikk med DRM fra iTunes?

Når en forbruker skal handle via iTunes blir man presentert salgsvilkår¹⁰⁰ og tjenestevilkår¹⁰¹ som må aksepteres. I begynnelsen av tjenestevilkårene presiserer iTunes hva som forstås som avtalen;

”Denne avtalen samt alle oppdateringer, tilleggsvilkår, programvarelisenser og alle regler og prosedyrer for iTunes/Apple som det henvises til i denne avtalen utgjør til sammen «avtalen» mellom deg og iTunes”

I salgsvilkårene står det;

”Regler for bruk av innhold

Din bruk av alle produkter som er kjøpt fra iTunes Store er betinget av din forhåndsgodkjennelse av Tjenestevilkårene, inkludert men ikke begrenset til de Reglene for bruk som fremgår av disse”. Ut i fra dette er det tjenestevilkårene som er rettslig relevant å se på ut i fra de rettigheter og begrensninger en forbruker måtte ha i bruken av musikken med DRM.

Gjennom tjenestevilkårene bestemmer iTunes hvordan musikken kan bli brukt. For å håndheve bruksreglene etter avtalen er musikken belagt med FairPlay-DRM av Apple.

Som nevnt over utstyrer FairPlay-DRM musikken med kryptering som trenger å bli dekryptert (opplåst) for å kunne avspilles. Bærbart utstyret som støtter opplåsning av krypteringen er iPod, iPhone, Motorola ROKR E1¹⁰² og Motorola SLVR L7¹⁰³. Stasjonært

¹⁰⁰ <http://www.apple.com/legal/itunes/no/sales.html>

¹⁰¹ <http://www.apple.com/legal/itunes/no/service.html>

¹⁰² http://en.wikipedia.org/wiki/Motorola_ROKR_E1

¹⁰³ http://en.wikipedia.org/wiki/Motorola_SLVR

utstyr som støtter opplåsing er datamaskiner (Mac og Windows) som innehar programvare som QuickTime¹⁰⁴, RealPlayer¹⁰⁵, Media Center¹⁰⁶ eller Media Player Classic¹⁰⁷.

Hvis en forbruker skal kunne lytte til musikken når og hvor han måtte ønske er det mest relevant å se på hva slags bærbart avspillingsutstyr som støttes. Dette fordi slik utstyr gir en større frihet enn stasjonært utstyr. Hvis man for eksempel ønsker å spille musikken av på sin mobiltelefon fra Nokia¹⁰⁸ eller Sony Ericsson¹⁰⁹ er det i utgangspunktet blitt lagt tekniske hindringer i veien for dette, fordi disse mobiltelefonene ikke støtter opplåsing av FairPlay-formatet. Man kan heller ikke bruke musikken på en annen OS-plattform¹¹⁰, for eksempel på Linux¹¹¹. Her også er det i utgangspunktet blitt lagt tekniske hindringer i veien.

Jeg vil nå gå over til å se på sentrale problemstillinger i forbindelse med tjenesten iTunes. Disse problemstillingene anser jeg som viktige i henhold til de rettigheter og begrensninger en forbruker har i forbindelse med bruken av musikk med DRM.

3.2.1 Kan en forbruker ta sikkerhetskopier?

Når man lever i en digital hverdag er det ytterst viktig å forholde seg til sikkerhet. I dette tilfellet er det snakk om sikkerhet i forbindelse med kopiering. For hva skjer hvis man ikke har kopier (backup), med den musikken som er lastet ned, hvis datamaskinen skulle få et ”totalhavari”? Den vanlig forbruker vil nok måtte anse musikken som tapt for alltid. Ressursene som kreves for å gjenopprette musikken vil nok gjøre at det er enklere og kanskje billigere å kjøpe all musikk på nytt.

¹⁰⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/QuickTime>

¹⁰⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/RealPlayer>

¹⁰⁶ [http://en.wikipedia.org/wiki/Media_Center_\(software_application\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Media_Center_(software_application))

¹⁰⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Media_Player_Classic

¹⁰⁸ <http://www.nokia.no>

¹⁰⁹ <http://www.sonyericsson.no>

¹¹⁰ Operativsystem: f. eks Linux, Mac, Windows, Unix

¹¹¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Linux>

I et avtaleforhold er det alltid avtalen som er utgangspunktet for de rettigheter og begrensninger som følger av forholdet. Avtalen blir så supplert med rettsregler på området, preseptorisk og/eller deklatorisk, samt alminnelige rettslige prinsipper. Dette kapittelet ser kun på avtaleforholdet isolert sett, sammen med det rettslige vernet DRM har etter åndsverksloven. Rimeligheten av avtalen, samt andre rettskilder på området blir behandlet i kapittel 4.

Tjenestevilkårene¹¹² sier i punkt 9b:

” (iii) Du har rett til å bruke Produktene på inntil fem iTunes-autoriserte innretninger til enhver tid.

(iv) Du har rett til å lagre Produktene fra inntil fem forskjellige Konti på visse innretninger av gangen, som f.eks. en iPod og iPod mini.

(v) Du har rett til å brenne en audiospilleliste inntil syv ganger.

”(vii) Du har rett til å eksportere, brenne (hvis dette er aktuelt) eller kopiere Produktene utelukkende til personlig, ikke-kommersiell bruk.”

Uten noen videre drøftelse av overnevnte vilkår er det ganske så klart at avtalen tillater at en forbruker tar sikkerhetskopier av musikken. En forbruker kan for eksempel ha en kopi på sin datamaskin (Windows), en kopi på sin iPod, en kopi på sin iPod nr 2. Videre kan musikken brennes på CD, samt at musikken også kan lagres på en datamaskin nr 2 (Mac) eller ekstern disk eller minnepinne.

Når avtalen som ligger til grunn for forholdet tillater at det blir tatt sikkerhetskopier er det ikke nødvendig å se hva åndsverksloven sier. For utgangspunktet etter åndsverkslovens § 12 er at privat kopiering er tillatt så lenge det ikke strider mot § 53a eller avtalen. Reglene i § 53a er gitt for å beskytte opphavsmenns rettigheter. Den vil derfor ikke få anvendelse når opphavsmenn allerede gjennom avtalen har tillatt denne handlingen, og kopieringen

¹¹² <http://www.apple.com/legal/itunes/no/service.html>

ikke omgår den DRM som kommer med musikken. Dette fordi DRM'en ikke er teknisk designet for å beskytte mot sikkerhetskopiering, slik at kopiering er tillatt.

En forbruker kan ta sikkerhetskopier.

3.2.1.1 Sikkerhetskopi hos en lagringstjeneste?

Avtalen mellom iTunes og forbrukeren tillater at det blir tatt sikkerhetskopier. Avtalen sier imidlertid ikke noe om en forbruker kan benytte seg av en lagringstjeneste for oppbevaring av sikkerhetskopiene. Det er heller ikke nødvendig å omgå noen DRM for å lagre musikken hos en personlig lagringstjeneste fordi DRM'en tillater at sikkerhetskopi blir tatt.

Et spørsmål som kan komme på spissen er om lagring hos en lagringstjeneste er å anse som fremmede hjelp? Etter åndsverkslovens § 12 er det ikke tillatt med fremmed hjelp for å kopiere musikk privat.

På side 40 i Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) uttales det følgende;

”Begrunnelsen for forslaget er at slike verk er særlig sårbare for kopiering. Departementet viser til at den teknologiske utvikling, herunder digitale kopieringsteknikker, tilsier at det bør skje en endring av gjeldende rett på dette punkt. Endringsforslaget må også ses i sammenheng med at datamaskiner med internetttilgang vil være tilgjengelig bl.a. i biblioteker. Forslaget er således med på å sikre en enklest mulig tilgang til digitalt materiale, samtidig som fremmed hjelp til slik tilgang ikke skal medføre økt kopiering til privat bruk”

Slik jeg leser denne begrunnelsen forstår jeg at man ønsker å redusere mulighetene for ulovlig kopiering av musikk, den såkalte piratkopieringen. I dette tilfellet er det snakk om lovlig sikkerhetskopiering av lovlig anskaffet musikk.

Videre på side 40 uttales det;

”Departementet understreker at forbudet som foreslås ikke innebærer at bruker er avskåret fra å la seg bistå av andre ved privatbrukskopiering. Det vil fortsatt være adgang til bistand fra noen innenfor familie- eller vennekretsen eller andre innenfor den private krets.”

Med andre ord er det fortsatt lov å la seg bistå med hjelp. Hjelpen må komme fra innen ”den private krets”. Så hvis en forbruker kjøper lagringsplass hos en personlig tjeneste, som gir kun forbrukeren eksklusiv adgang til musikken, vil forbrukeren i praksis ikke ha foretatt noen annen kopiering enn om han skulle ha lagt kopien på den lokale disken på en datamaskin. I og for seg har forbrukeren ikke mottatt noen fremmed hjelp. Å lagre hos en lukket lagringstjeneste er egentlig akkurat det samme som å lagre på en datamaskin som er tilknyttet Internett. Begge steder er risikoen for innbrudd og spredning av musikken til stede. Begge steder vil være like eksklusiv for kun en forbruker. Det vil da ikke være noe mer ”fremmed” å lagre hos en lagringstjeneste enn på den lokale disken. Siden lagringen i praksis fremstår som meget likt er det vanskelig å se at en slik lagring skulle være utenfor den ”den private krets”.

En forbruker kan ha sikkerhetskopier hos en lagringstjeneste.

3.2.1.2 Sikkerhetskopier av materiale med DRM fra MSN Music og lydbokforlaget.no

Å ta sikkerhetskopier av musikk belagt med DRM fra MSN Music er tillatt. Et eksempel her er at albumet Hjerteknuser av Jan Eggum kan brennes 10 ganger til CD¹¹³.

Nedlastede bøker fra lydbokforlaget.no kommer uten kopisperrer. I henhold til avtalen mellom en forbruker og forlaget kan lydbøker fritt kopieres¹¹⁴.

¹¹³

<http://sib1.od2.com/common/product/ProductRights.aspx?rmsartistid=132426&catno=OD2DI6233756&catpage=%2fcommon%2fProduct%2fProduct.aspx%3fcatro%3dOD2DI6233756%26escapecustom%3dtrue>

¹¹⁴ http://www.lydbokforlaget.no/info/handlehjelp_MP3.html pkt.3

Ut i fra drøftelsen i punkt 3.2.1.1 over må også disse sikkerhetskopiene kunne lagres hos en lagringstjeneste.

3.2.2 Kan en forbruker endre formatet?

Formatet til musikken kjøpt fra iTunes bestemmes ut i FairPlay-DRM som musikken er belagt med. Som nevnt over er det bare utstyr som støtter opplåsing av FairPlay-DRM som i utgangspunktet kan benyttes for formatet. Spørsmålet her er om forbrukeren kan gjøre om formatet FairPlay-DRM til et annet format?

I tjenestevilkårene¹¹⁵ finnes følgende veiledning for spørsmålet;

”4. Systemkrav. Bruk av Tjenesten forutsetter en kompatibel innretning,...”

Her blir det anført at en forbruker må bruke en innretning som Apple har gjort kompatibel. Men her er det snakk om ”Tjenesten”. Det forstås da slik at det er snakk om en innretning som må brukes for å kunne gjennomføre kjøpet av musikken. Tjenesten forstås dit hen at det er snakk om selve iTunes og den programvaren som må til for å kunne få tilgang til selve nettbutikken. Spørsmålet i dette punkt er hva som kan gjøres med formatet til musikken (produktet) etter at kjøpet er gjennomført.

I punkt 8b omtales produktet;

”...inneholder en sikkerhetsstruktur som ved bruk av teknologi beskytter digital informasjon og begrenser din bruk av Produktene til visse bruksregler som iTunes og dets lisensgivere har etablert (”Bruksregler”).”

For å komme nærmere hva som ligger i teknologien og hva den begrenser er det nødvendig å se på aktuelle bruksregler;

”9 (vii) Du har rett til å eksportere, brenne (hvis dette er aktuelt) eller kopiere Produktene utelukkende til personlig, ikke-kommersiell bruk.”

¹¹⁵ <http://www.apple.com/legal/itunes/no/service.html>

Når man brenner musikk belagt med iTunes-DRM til en audio-CD¹¹⁶ blir automatisk all DRM fjernet fordi en audio-CD ikke tillater/takler bruk av denne DRM. I henhold til punkt 9 (vii) i avtalen er dette en utrykkelig rettighet som en forbruker har. På denne måten er en forbruker blitt gitt en lovlig adgang til å fjerne DRM fra musikken¹¹⁷.

En forbruker kan gjøre om musikken fra iTunes til et annet format.

3.2.2.1 Endre formatet for MSN Music og lydbokforlaget.no?

Som skrevet over kan en forbruker ta sikkerhetskopier av musikk belagt med DRM fra MSN Music. Dette kan gjøres ved at musikken brennes til CD. Ved brenning til audio-CD¹¹⁸ blir formatet omgjort¹¹⁹ fordi en audio-CD heller ikke støtter DRM fra Microsoft¹²⁰.

En forbruker kan lovlig endre formatet på musikk med DRM fra MSN Music.

Når en forbruker ønsker å handle nedlastbare bøker fra lydbokforlaget må man godta betingelsene¹²¹. Disse betingelsene sier ikke noe om muligheten til å gjøre om formatet. Den informasjon som forlaget gir på sine nettsider angående en forbrukers rettigheter og begrensninger må sammen med betingelsene utgjøre avtalen i dette forholdet. På siden for spørsmål og svar gis det et fasitsvar på spørsmålet omkring omgjøring til annet format;

”Spørsmål: Har jeg lov til å konvertere lydboka til andre formater enn MP3?

¹¹⁶ CD som kan spilles i vanlige CD-spillere. F. eks stereoanlegg og CD-spiller i bil

¹¹⁷ Dette er blitt testet ved å kjøpe en sang fra iTunes, brent den til CD, rippet CD inn til iTunes i MP3 format. Tilslutt har sangen blitt overført til en mobiltelefon fra Nokia med MP3-spiller

¹¹⁸ Man kan velge mellom å brenne en data-CD eller audio-cd.

¹¹⁹ Ved å brenne til audio-CD blir all slags DRM fjernet fordi en CD i audio-format i støtter et DRM-system

¹²⁰ Dette er blitt testet ved å kjøpe en sang fra MSN Music, brent den til CD, rippet CD inn til iTunes i MP3 format. Tilslutt har sangen blitt overført til en mobiltelefon fra Nokia med MP3-spiller

¹²¹ <http://lydbokforlaget.norgesveven.com/betingelser.html>

Svar: Ja, du kan gjerne konvertere lydboka til andre formater, forutsatt at det er til eget bruk¹²²»

3.2.2.2 Endring av formatet via programvaren SoundTaxi?

I den senere tid har det kommet flere alternativer til måter å endre formatet til musikken som er kjøpt hos iTunes. Et eksempel kan være artikkelen på siden

<http://www.dinside.no/php/art.php?id=387906>. Her benyttes programvare (SoundTaxi) istedenfor å brenne musikken til CD. Dette er bare et eksempel på at det etter hvert finnes mange måter å endre formatet på.

3.2.2.3 Med hjemmel i avtalen?

Drøftelsen her er om avtalen mellom en forbruker og iTunes tillater at en forbruker kan benytte programvare som SoundTaxi¹²³ som hjelpemiddel for lettere å endre formatet?

Igjen er reglene om bruk i tjenestevilkårene¹²⁴ det første som må tolkes. Veiledning til spørsmålet blir gitt i punkt 8b; *”Du samtykker til å avstå fra å selv forsøke å, eller bistå en annen person med å overliste, foreta omvendt utvikling av (”reverse-engineer”), dekompile, demontere eller på annet vis manipulere noen av sikkerhetskomponentene som relaterer seg til slike Bruksregler, uansett grunn”*. Spørsmålet blir om SoundTaxi gjør noe som strider mot dette punkt?

I henhold til en av nettsidene til SoundTaxi¹²⁵ fungerer programmet på følgende måte; Programmet spiller av musikken med DRM. Mens avspillingen foregår blir ukrypterte signaler tatt opp slik at musikken kommer kopiert uten kryptering, altså uten DRM-beskyttelsen. Nettsiden hevder at dette er lovlig fordi programmet ikke endrer på det krypterte innholdet.

¹²² <http://www.lydbokforlaget.no/info/sporsmal.html>

¹²³ Se side 32

¹²⁴ <http://www.apple.com/legal/itunes/no/service.html>

¹²⁵ http://www.soundtaxi.info/music_answers/convert_drm.htm

Med ordene ”manipulere” og ”overliste” i tjenestevilkårene punkt 8b har iTunes gitt et vidtgående vilkår. Når iTunes sier at det er forbud å ”overliste” og ”manipulere” noen av sikkerhetskomponentene” må dette, ut i fra en naturlig språklig forståelse, tolkes slik at et program som spiller av musikken og som samtidig fjerner DRM via opptak ikke er tillatt. For programmet er ikke til for å spille av musikken (man kan ikke høre musikken som blir avspilt). Programmet er til for å fjerne DRM. Det må derfor kunne sies at et slikt program overlister og manipulerer sikkerhetskomponentene.

I henhold til avtalen kan ikke en forbruker benytte programvare som SoundTaxi som hjelpemiddel i konvertering til et annet format.

3.2.2.4 Med hjemmel i åndsverksloven?

Forutsetter nå at avtalen ikke regulerer dette spørsmålet. Etter åndsverkslovens § 53a blir spørsmålet om programmet omgår effektive tekniske beskyttelsessystemer?

Hvis ikke FairPlay-DRM er effektiv teknisk beskyttelsessystem nyter det heller ikke rettslig vern etter åndsverksloven. Spørsmålet blir ikke etter omgåelsesunntaket i paragrafen fordi det ikke er snakk om en nødvendighet muliggjøring for avspilling.

Hva som ligger i ”effektive” omtales i Ot. Prp. nr 46 (2004-2005).

På side 115 skrives det;

”Departementet antar at det i dette ikke ligger veldig strenge krav til systemet, og at det f.eks. ikke kan kreves at det er så effektivt at det nærmest er umulig å omgå”

”Kravet om at systemet skal være effektivt innebærer at det må fungere etter sitt formål”

”Formålet med anvendelsen av tekniske beskyttelsessystemer må være å kontrollere «eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten »”

”Etter departementets oppfatning vil systemer som nøytraliseres av f.eks. et tussjstrøk på selve platen eller ved at en tast på tastaturet til datamaskinen holdes inne i forbindelse med innlesning, ikke oppfylle kravet til effektivitet etter bestemmelsen her”.

Det skal ikke være strenge krav til systemet og systemet trenger ikke være umulig å omgå. Systemet må fungere etter sitt formål. Hva er så formålet til et DRM-system? Formålet er at systemet skal kunne gi mulighet til å kontrollere opphavsrettslige stridige handlinger som ulovlig spredning og ulovlig kopiering.

Gjennom retten til å brenne musikken til CD er en forbruker blitt gitt en lovlig adgang til å fjerne FairPlay-DRM. Når musikken er uten DRM er det ingen tekniske hindringer som kan kontrollere opphavsrettslige stridige handlinger. Isolert sett fungerer da ikke FairPlay-DRM etter sitt formål. En lovlig handling kan da ikke være en omgåelse fordi det rett og slett ikke er en omgåelse av DRM.

På side 128 sier forarbeidene¹²⁶;

”Imidlertid tilsier den betydelige ulovlige tilgjengeliggjøring av digitalt innhold, samt det relativt tidlige stadium man befinner seg på hva gjelder utvikling av tekniske beskyttelsessystemer, at rettighetshaverne gis anledning til å utvikle velfungerende systemer før man eventuelt vurderer situasjonen på nytt”.

Denne uttalelsen sammenholdt med at det ikke skal være strenge krav til systemet må føre til at FairPlay-DRM er et effektivt system selv om det isolert sett ikke fungerer etter sitt formål. Apple (skaperne av FairPlay-DRM) har da blitt gitt tid, av lovgiver, til å utvikle et system som vil fungere etter sitt formål¹²⁷.

¹²⁶ Ot. Prp. nr 46 (2004-2005)

¹²⁷ Mer om dette i kapittel 4

Etter § 53a vil det derfor være forbudt å bruke programmet SoundTaxi som hjelpemiddel for omgjøring av format fordi FairPlay-DRM er et effektivt teknisk beskyttelsessystem pr. dags dato.

3.2.2.5 Endre formatet via programvaren SoundTaxi for MSN Music og lydbokforlaget.no?

3.2.2.5.1 Med hjemmel i avtalen?

I avtalen¹²⁸ mellom en forbruker og MSN music står følgende;

”Opphavsrettigheter: Du godtar at alle rettigheter for sporene tilhører tredjeparter, for eksempel plateselskap eller artist, forfatter, komponist eller utgiver. Når du betaler for en kredittpakke, får du bare tillatelse til å laste ned eller spille sporene direkte av, lytte til dem på PCen din, kopiere dem til en CD eller overføre dem til en bærbar spiller”

Med ordene ”bare tillatelse” forstås det at det gis en uttømmende definisjon av bruken av musikken. En forbruker er uttrykkelig blitt gitt en rettighet til å brenne til CD, men dette må også forstås som den eneste lovlige måten DRM fra MSN Music kan fjernes på.

Videre i avtalen står det;

”Hva du ikke kan gjøre: Bruke automatiske systemer, med unntak av de vi tilbyr, for valg eller nedlasting av spor”. Punktet gjelder bruk av automatisk programvare for nedlasting fra MSN Music. Spørsmålet her er bruk av SoundTaxi etter at nedlasting er gjennomført. Ut i fra vilkåret om forbud mot automatiske systemer mot tjenesten MSN Music kan det trekkes en analogi om at automatiske systemer brukt mot DRM også vil være forbudt. Automatiske systemer fremstår som likeartede.

¹²⁸ <http://sib1.od2.com/common/help/TermsAndConditions.aspx?shid=0747002E&popwindow=1>

Etter avtalen kan ikke en forbruker endre formatet med programvaren SoundTaxi for musikk med DRM kjøpt hos MSN Music.

Nedlastede bøker kjøpt fra lydbokforlaget.no kommer i formatet MP3. Dette er et format som er uten tekniske hindringer mot å endre til et annet format. Det vil derfor ikke være noe behov å bruke programvaren SoundTaxi fordi det ikke er noen tekniske hindringer å fjerne.

3.2.2.5.2 Med hjemmel i åndsverksloven?

Problemstillingen her er om DRM-systemet som MSN Music bruker er et effektiv teknisk beskyttelsessystem. Momentene som kommer inn i vurderingen blir de samme som for FairPlay-DRM. Det henvises derfor til drøftelse over om FairPlay-DRM er et effektiv beskyttelses system.

Etter § 53a vil det være forbudt å bruke programmet SoundTaxi som hjelpemiddel for omgjøring av format fordi DRM fra MSN Music er et effektivt teknisk beskyttelsessystem pr. dags dato¹²⁹.

Det er unødvendig å drøfte DRM fra lydbokforlaget jf. begrunnelse over i punkt 3.2.2.5.1. Lydbokforlaget.no vil heller ikke bli brukt som eksempel mer i dette kapittelet fordi spørsmålene ikke vil være relevante for DRM fra lydbokforlaget.no.

¹²⁹ Mer om dette i kapittel 4

3.2.3 Kan en forbruker flytte musikken mellom avspillere?

Jeg vil her drøfte hva en forbruker kan gjøre med musikken når formatet er blitt lovlig endret via brenning til CD.

Kan en forbruker, etter brenning til CD, nå overføre musikken tilbake til datamaskinen, endre formatet igjen (f. eks til MP3), for så å overføre musikken til den avspilleren som forbrukeren måtte ha tilgjengelig? Altså om forbrukeren som lovlig har kjøpt musikken kan spille den av på innretninger som ikke støtter FairPlay-DRM?

3.2.3.1 Med hjemmel i avtalen?

Som Kulturdepartementet anfører¹³⁰ er det avtalen som er utgangspunktet for de rettigheter og begrensninger en forbruker har. Dette er kommet også til uttrykk i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) på side 157; ” *Om det ved kjøp av lydfil på Internett er inngått avtale om tillat bruk, herunder om hvilken avspiller som kan benyttes ved tilegnelsen, vil kravet til relevant avspillingsutstyr innebære at avspillere utover det avtalte ikke kan være relevante i relasjon til bestemmelsen her*”. Videre på side 157 blir det sagt at ” *når verk tilbys på forespørsel i nettverk, da avtalen i disse tilfeller ofte vil avgjøre hva som er relevant avspillingsutstyr*”. Jeg vil derfor igjen først begynne å se på hva avtalen sier.

iTunes selger musikk med og uten DRM. Musikk uten DRM kalles iTunes Plus-innhold.

I salgsvilkårene¹³¹ opplyses det om at;

” *iTunes Plus-innhold*¹³² *inneholder ikke sikkerhetsteknologi som begrenser din bruk av innholdet...*

¹³⁰ <http://forbrukerportalen.no/Artikler/2006/1158224473.83>

¹³¹ <http://www.apple.com/legal/itunes/no/sales.html>

¹³² I denne sammenheng er iTunes Plus-produkter musikk som selges uten DRM

Ut i fra dette kan det utledes at sikkerhetsteknologien (DRM) juridisk, ikke bare teknisk, er med på å avgrense bruken av musikken fordi det klart uttrykkes av teknologien er med på å sette vilkår for bruken gjennom tekniske hindringer som skal kontrollere bruksreglene.

Videre i salgsvilkårene utdypes dette;

"iTunes Plus-innhold er også underlagt færre Bruksregler...". De færre bruksregler er da punkt 9 (iii)-(vi) i tjenestevilkårene¹³³. Punkt 9 (v) og (vi) er ikke interessante for problemstillingen her, men det er punkt 9 (iii) og (iv). For musikk uten DRM gjelder ikke regelen om autorisert innretning og heller ikke begrensningen om hvor mange innretninger som kan brukes.

Forskjellen omkring bruksregler for iTunes Plus-musikk og iTunes musikk (med DRM) er med på å belyse problemstillingen. For det må antas at det er en grunn til at iTunes har forskjellige bruksregler for musikk uten DRM og musikk med DRM. Musikken uten DRM kommer også i en litt bedre lydkvalitet fordi den er kodet høyere, men dette er uvesentlig i denne problemstillingen. De forskjellige bruksreglene må tas til inntekt for at musikk med DRM kun kan avspilles på innretninger som støtter opplåsning av FairPlay-DRM. Hvis man ikke trekker denne antagelsen er det vanskelig å se hvorfor iTunes selger musikk både med DRM og uten DRM.

Som punkt 8b og 9b i tjenestevilkårene sier er bruken av musikken regulert gjennom "Bruksreglene". Punkt 9 (iii) sier at en forbruker *"...har rett til å bruke Produktene på inntil fem iTunes-autoriserte innretninger til enhver tid"*. Ut i fra dette punktet ser det ut til at bruken av musikken forutsetter en "iTunes-autorisert innretning". Hvilke innretninger er så dette? Punkt 9 (iv) gir eksempel på at iPod og iPod mini er slike innretninger. Punktet angir ingen flere eksempler eller en uttømmende liste. Kan en GPS med MP3-avspiller fra Garmin¹³⁴ være en slik innretning?

¹³³ Punkt 9 (xii) i tjenestevilkårene

¹³⁴ <http://www.belanor.no/dllvis7.asp?id=2301&parentid=1515&pid=432>

En naturlig forståelse av ordlyden ”iTunes-authorized innretninger” kan forstås som innretninger som støtter formatet som musikken kommer i. Altså det opprinnelige formatet, før brenning til CD. Innretninger som støtter en slik avspilling av originalformatet er uten tvil innretninger som er autoriserte fordi de støtter FairPlay-DRM. Men en forbruker er også blitt gitt en lovlig adgang til å gjøre om til et annet format. Hvis det skal være noe hensikt i at en forbruker skal kunne endre formatet må også en forbruker ha tillatelse til å nyttegjøre seg av det endrede formatet. For det er ikke noe poeng å sikkerhetskopiere til CD hvis man ikke skulle kunne hente tilbake sikkerhetskopien til en datamaskin eller en bærbar avspiller. Hele meningen med sikkerhetskopien er at en forbruker skal kunne nyttegjøre seg av sin kjøpte musikk hvis originalfilene skulle bli borte, og da må det være tillatt for en forbruker å hente musikken tilbake til en datamaskin fra den brente CD’en.

Når først en forbruker lovlig kan fjerne FairPlay-DRM og lovlig reimportere musikken tilbake til en datamaskinen er det helt irrelevant hvilket format forbrukeren ønsker å benytte. Dette fordi formålet med DRM (hindre ulovlig bruk) allerede ble borte ved brenning til CD. Om en forbruker ønsker å ha musikken i formatet MP3 kan dette ikke ha noen avgjørende betydning for interessene til opphavsmennene. Om musikken ligger på en brent CD uten DRM eller i formatet MP3 uten DRM er i praksis akkurat det samme. Når en forbruker kan velge hvilke format som kan benyttes må det også være tillatt å spille av musikken på det utstyret som støtter formatet. Videre er det viktig at en forbruker kan ha muligheten til nyttegjøre seg av musikken i et lengre tidsperspektiv. For når en forbruker har mulighet til å lagre musikken i et åpent format vil det være større sjanse for at musikken kan benyttes om 20 år, 30 år, 40 år. For hvis musikken kun kan benyttes i FairPlay-formatet kan avspilling bli problematisk på lengre sikt hvis utstyr som støtter avspilling av formatet ikke lenger blir produsert. Ved et åpent format har man en bedre mulighet til å tilpasse en eventuell endring av teknologi i fremtiden.

I tolkningen av avtalen tillegges Apple sin forskjell mellom iTunes musikk med og uten DRM liten vekt fordi hensynene til en forbrukers bruk av musikken må sies å være tungveieende.

Avtalen tillater at en forbruker kan flytte musikken mellom avspillere.

3.2.3.2 Med hjemmel i åndsverksloven?

Forutsetter her at avtalen ikke regulerer spørsmålet. Jeg vil her drøfte hva som er relevant avspiller for musikk med DRM kjøpt fra iTunes.

Som nevnt over gir § 12 en forbruker rett å kopiere musikken privat. Det foreligger et lovlig kopieringsgrunnlag via denne paragrafen. Paragrafen må ses i sammenheng med § 53a. § 53a lovfester forbudet mot omgåelse av effektive beskyttelsessystemer.

§ 53a tredje ledd annet punktum oppstiller et viktig unntak fra forbudet;

”Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av lovlig anskaffet verk på det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr”.

Tilegnelse av musikk vil være å lytte til den. Kravet om relevant utstyr må kobles opp mot hva som er nødvendig å gjøre for å kunne lytte til musikken. Er det nødvendig å bruke utstyr som ikke støtter FairPlay-DRM for å lytte til musikken? Kjernespørsmålet her blir om hva som kan regnes som relevant avspillingsutstyr?

Som skrevet over er endringene i åndsverksloven gjennomført sommeren 2005. Det finnes derfor minimalt med rettskilder som kan hjelpe til å tolke hva som ligger i relevant avspillingsutstyr. En sentral rettskilde blir da proposisjonen (forarbeid) om endringer i åndsverksloven¹³⁵. På side 156 står følgende;

”Det må stilles relativt strenge krav til hva som kan anses for å være «relevant avspillingsutstyr», og som ved dette kan hjemle omgåelse. At utstyret skal være relevant innebærer at bruker ikke står fritt ved valg av avspillingsenhet. Kravet må vurderes konkret

¹³⁵ Ot.prp. nr. 46 (2004–2005)

i det enkelte tilfelle, og sentralt i vurderingen vil være hvilke forventninger forbruker med rimelighet kunne ha til avspilling av det aktuelle eksemplar”.

Forbrukeren står ikke fritt til å velge utstyr, hvilke utstyr som kan brukes må vurderes konkret for hvert tilfelle og en forbrukes rimelige forventninger må tas med i vurderingen. Dette gir ingen mer presis veiledning enn at det må en skjønnsom og konkret vurdering til hvor en ikke uttømmende liste av momenter kan spille inn.

I forarbeidene gis det noen få eksempler på hva som kan regnes som relevant avspillingsutstyr, og det blir gitt eksempel på hva som ikke er det. På side 119¹³⁶ står følgende;

”Departementet understreker at det f.eks. ikke med rimelighet kan forventes at en CD-plate lar seg spille av i en MP3-spiller, og en MP3-spiller kan da ikke være en relevant avspiller for en CD-plate. Dette innebærer at beskyttelsessystemet på en kopisperret CD-plate ikke kan omgås for å muliggjøre avspilling av musikken i en MP3-spiller, og en evt. omgåelse for å muliggjøre dette vil rammes av omgåelsesforbudet”

Denne tolkning av relevant avspillingsutstyr er senere blitt endret på. Under behandlingen av Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) i Stortinget ble følgende uttalelse gitt;

”I denne situasjonen mener komiteen det ikke er rimelig at forbrukerne skal bære ulempene for at bransjen ikke har ferdigutviklet den teknologi som de selv mener vil gi en rimelig løsning ved bruk av kopisperrer. Komiteen har derfor kommet til at det bør være tillatt å overføre musikk fra CD til MP3-avspiller eller tilsvarende avspiller, selv om dette innebærer at innlagte sperrer må brytes¹³⁷”. Det blir her gitt adgang til å avspille CD-plater på MP3-spiller selv om en slik omgjøring ikke er nødvendig for en muliggjøring av avspilling.

¹³⁶ Ot.prp. nr. 46 (2004-2005)

¹³⁷ Innst. O. nr. 103 (2004-2005) side 38

Dette legges det opp til en smal og snever forståelse om hva som kan regnes som relevant avspillingsutstyr. Unntaket i § 53a ser ut til å bli gitt en innskrenkende tolkning av ”relevant avspillingsutstyr”. Under debatten i Stortinget 4.juni 2005¹³⁸ var det et mindretall og et flertall som hadde avvikende syn på hva relevant avspiller er. Men komiteens anmerkninger omkring spørsmålet om overføring av musikk fra CD til MP3-avspiller gir en viss form for veiledning i spørsmålet.

Det er en skjønnsom og konkret vurdering, med en ikke uttømmende lista av momenter, som må til for vurderingen av relevant avspiller. Ved å se på de naturlige momenter som kan spille inn kan man søke å fastlegge hva relevant avspiller er i rettsforholdet iTunes og forbruker.

I dag kan musikk med DRM fra iTunes i utgangspunktet (teknisk hindring) kun spilles på innretninger som avspiller FairPlay-DRM. Formålet med å legge inn DRM på musikken er at dette skal kunne *”gi rettighetshaverne langt bedre muligheter til å forhindre piratproduksjon og ulovlig tilgjengeliggjøring¹³⁹”*. Det at en forbruker avspiller musikken med DRM på en ikke kompatibel FairPlay-DRM avspiller kan ikke bli ansett som formålsstridig. Forbrukeren utøver ingen piratproduksjon og det er heller ikke en ulovlig tilgjengeliggjøring ut i fra formålet. Som Ot. Prp. nr. 46 (2004-2005) uttrykker det på side 17; *”Det kan etter loven være tillatt å omgå beskyttelsessystemer som hindrer avspilling innenfor det private området, og under enhver omstendighet utgjør ikke denne avspillingen en opphavsrettslig relevant handling”*. Dette må da igjen ses sammen med formålet for beskyttelsen. Om avspillingen er en ”opphavsrettslig relevant handling”?

Utgangspunktet er at forbrukeren ønsker kun å ha muligheten til å lytte til musikken på den måten som det måtte passe han selv best.

¹³⁸ <http://www.stortinget.no/beso/2004/beso-200405-093.html>

¹³⁹ Ot. prp. nr. 46 (2004-2005) side 109

Hvis vi ser på den teknologiske utviklingen er det i praksis ingen forskjell på en ren bærbar lydavspiller og for eksempel en mobiltelefon med lydavspiller. Utviklingen har gått i den retning at ett og samme produkt, for eksempel en mobiltelefon, kan inneha mange ulike funksjoner som gjør at den får mange ulike bruksmåter. En forbruker vil kunne få en forventning om at musikken kan avspilles på de tilgjengelige avspillere som en forbruker måtte inneha. Det kan antas¹⁴⁰ at en forbruker ønsker å kjøpe selve musikken for deretter å benytte den på den måten som finnes hensiktsmessig. Moment mot dette er at en forbruker ikke trenger å kjøpe musikk med DRM. Forbrukeren kan gå i en platebutikk og kjøpe musikken på CD. I henhold til komiteens uttalelse over vil da en CD-plate kunne bli avspilt på en avspiller som forbrukeren mener er hensiktsmessig.

Siden markedet for lovlig nedlastning av musikk uten DRM bare så vidt har kommet i gang er det vanskelig for en forbruker å få den musikken han måtte ønske uten DRM hos nettbutikker i dag. Motargumentet mot at en forbruker kan handle CD-plater i butikk, rippe disse inn til en datamaskin for så å overføre til en avspiller, er at dette er en upraktisk og tidkrevende måte. Man kan også stille spørsmålet om forbrukeren da får muligheten til å ta den i den digitale hverdag?

Momenter for at en forbruker er låst til FairPlay-kompatible avspillere kan være at en forbruker ikke kan regne med å kunne avspille musikken på hvilken som helst avspiller og at forbrukeren har sagt seg enig i en avtale som kan begrense bruken. For en forbruker er det ikke strengt tatt nødvendig å måtte bruke andre avspillere enn FairPlay-kompatible avspillere for å lytte til musikken. Avspilling kan en forbruker gjøre på en PC eller via en iPod. Avspillingen blir muliggjort ved at det finnes tilgjengelig avspillere, selv om tilgjengelig bærbart avspillingsutstyr er begrenset.

De beste grunner taler allikevel for at det å avspille musikken på en valgfri avspiller ikke er en opphavsrettslig relevant handling fordi en slik avspilling ikke vil utgjøre noen trussel mot rettighetshaverne. Dette fordi deres rettigheter ikke blir krenket. I realiteten ser det ut

¹⁴⁰ Ut i fra kritikken mot DRM

til at en forbruker får en begrensning i avspillingsmåter ved FairPlay-DRM. Dette er i utgangspunktet ikke formålet med bruk av DRM. Som Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) uttaler på side 118; *”Departementet har derfor kommet til at vernet av tekniske beskyttelsessystemer som er til hinder for brukers tilegnelse av verket innenfor det private området ikke bør være absolutt, og vil foreslå et unntak for ivaretagelse av sentrale forbrukerhensyn”*. Spørsmålet om nødvendigheten av avspilling må også ses mot hva som kan være ”sentrale forbrukerhensyn”. Mer om disse hensynene i kapittel 4.

Som nevnt over utgjør det ingen forskjell opphavsrettslig om musikken blir avspilt på en FairPlay-kompatibel avspiller (f. eks en iPod) eller en mobiltelefon fra Nokia. Å spille av musikken på en forbrukers Nokia-telefon strider ikke mot formålet til FairPlay-DRM. Når det først er uttrykkelig gitt en rettighet til fjerne DRM og endre til valgfritt format, må alle avspillere som støtter det formatet som forbrukeren velger være en relevant avspiller.

Relevante avspillere for musikk med DRM kjøpt fra iTunes vil være avspillere som støtter avspilling av det formatet som en forbruker måtte ønske å nyttegjøre seg av.

3.2.3.3 Flytting mellom avspillere for MSN Music?

Jeg vil her drøfte hva en forbruker kan gjøre med musikken når formatet er blitt lovlig endret via brenning til CD.

Kan en forbruker, etter brenning til CD, nå overføre musikken tilbake til datamaskinen, endre formatet igjen (f. eks til MP3), for så å overføre musikken til den avspilleren som forbrukeren måtte ha tilgjengelig? Altså om forbrukeren som lovlig har kjøpt musikken kan spille den av på innretninger som ikke støtter DRM fra MSN Music? Kan musikken bli spilt av på en iPod fra Apple? En iPod støtter ikke opplåsning av DRM-formatet som MSN Music benytter.

3.2.3.3.1 Med hjemmel i avtalen?

Avtalen¹⁴¹ mellom MSN Music og en forbruker sier følgende opp opphavsrettigheter; *”Du godtar at alle rettigheter for sporene tilhører tredjeparter, for eksempel plateselskap eller artist, forfatter, komponist eller utgiver. Når du betaler for en kredittpakke, får du bare tillatelse til å laste ned eller spille sporene direkte av, lytte til dem på PCen din, kopiere dem til en CD eller overføre dem til en bærbar spiller”*. Det blir ikke sagt noe om hvilke avspillere dette er.

Men på nettsiden til MSN Music får en bruker opplyst;

”Nye brukere må legge merke til følgende. Obs! Nedlastingene kan ikke spilles av på iPod eller andre MP3-spillere som ikke støtter Windows DRM. Vi anbefaler at du kontrollerer MP3-spilleren hvis du ikke er sikker¹⁴²”. Siden denne informasjon uttrykkelig kommer opp før en forbruker kjøper musikken må informasjonen anses som en del av avtalen.

Informasjonen gir heller ikke en definisjon av hvilke avspillere som kan benyttes.

Informasjonen sier bare at iPod ikke støtter Windows DRM, og at musikken ikke kan avspilles på spillere som ikke støtter Windows DRM. Dette må kunne forstås som teknisk informasjon til en forbruker om den musikk som lastes ned. Akkurat som den informasjon Windows har lagt ut på nettsiden <http://www.playsforsure.com/>. Nettsiden er til for at en forbruker kan sjekke, teknisk, om en avspiller støtter Windows DRM¹⁴³. I utgangspunktet kreves det en Windows-DRM kompatibel avspiller for å kunne lytte til musikken. Dette gir liten veiledning om en forbruker kan avspille musikken på avspillere som ikke støtter Windows-DRM etter en lovlig omgjøring av formatet.

Akkurat som for FairPlay-DRM kan det slås fast at avspillere som støtter DRM fra MSN Music vil være avspillere som en forbruker må kunne benytte lovlig etter avtalen.

¹⁴¹ <http://sib1.od2.com/common/help/TermsAndConditions.aspx?shid=0747002E&popwindow=1>

¹⁴² Under Kjøp og ”Betal via SMS”: <http://sib1.od2.com/common/framework11.aspx?shid=0747002E>

¹⁴³ <http://www.playsforsure.com/WhatIsPlaysForSure.aspx>

Siden avtalen ikke sier noe mer om avspillere som ikke støtter DRM fra MSN Music blir utgangspunktet for drøftelsen akkurat det samme som for FairPlay-DRM. Spørsmålet blir om hva man kan gjøre videre med det formatet som ligger på den lovlig brente CD. Sidene de samme momenter må kunne trekkes inn her vises det til overnevnte drøftelse (punkt 3.2.3.1) for dette spørsmålet.

Avtalen tillater at en forbruker kan flytte musikken mellom avspillere. Avtalen tillater at en iPod kan benyttes som avspiller.

3.2.3.3.2 Med hjemmel i åndsverksloven?

Momentene i punkt 3.2.3.2 trekkes også inn her. Det vises derfor til nevnte punkt for drøftelse.

Relevante avspillere for musikk med DRM kjøpt fra MSN Music vil være avspillere som støtter avspilling av det formatet som en forbruker måtte ønske å nyttegjøre seg av.

3.2.4 Kan en forbruker bruke iTunes uten å bli overvåket?

På nettsiden

http://forbrukerportalen.no/Artikler/policy/bruke_digitalt_innhold_uten_a_bli_overvaket

skriver Forbrukerrådet følgende:

”Ved kjøp eller bruk av digitalt innhold legger du ofte igjen spor. I tillegg kan innholdet du har kjøpt, eller programmer du bruker, sende informasjon tilbake til selger eller andre. På den måten vil selger kunne overvåke deg og få store mengder informasjon om deg, din bruk av digitalt innhold og for eksempel din bruk av internett”. Dette punkt vil ta for seg om en forbruker kan benytte iTunes uten å bli overvåket ut i fra et personvern hensyn. Med overvåket forstås i denne oppgave om iTunes har skaffet seg informasjonen om forbrukeren slik at de kan sette dette sammen i et mønster og få vite mest mulig om forbrukeren, uten forbrukeren kjennskap.

Lov om behandling av personopplysninger¹⁴⁴ (personopplysningsloven) setter skranker for hvordan iTunes kan behandle personopplysninger. En forbruker er dermed gitt rettigheter etter personopplysningsloven. En forbruker skal kunne ha mulighet til kontrollere hvilke opplysninger iTunes innehar og det skal bli gitt informasjon om hvordan disse opplysningene blir brukt. Utgangspunktet er derfor at iTunes ikke kan gå ut over de skrankene som personopplysningsloven setter.

Problemstillingen blir en annen hvis en forbruker har gitt samtykke til bruken av personopplysninger. Datatilsynet *”er oppretta for å sjå til at personopplysningslova vert fulgt. Formålet med lova er å verne den einskilde mot krenking av personvernet gjennom bruk av personopplysningar. Datatilsynet er både tilsyn og ombud”¹⁴⁵.*

¹⁴⁴ LOV-2000-04-14-31

¹⁴⁵ http://www.datatilsynet.no/templates/AboutPage_220.aspx

Datatilsynet uttaler at; ”Har man først gitt samtykke til at opplysningene brukes, skal det mye til før Datatilsynet stopper bruken hvis den ellers følger lovens krav. Samtykket skal være frivillig, uttrykkelig og informert¹⁴⁶”. Om iTunes følger lovens krav eller ikke avgrenser oppgaven mot.

Når en forbruker skal handle via iTunes må forbrukeren først laste ned programvaren iTunes+QuickTime. I lisensavtalen¹⁴⁷ for programvaren står følgende punkt;

*”4. Samtykke til bruk av data. Du **samtykker** i at Apple og Apples datterselskaper kan samle inn og **bruke teknisk informasjon** og **teknisk relatert informasjon**, inkludert, men **ikke begrenset til**, teknisk informasjon om datamaskinen din, systemet ditt, programmene dine og tilleggsenheterne dine, som innhentes for å gjøre det mulig å tilby deg programvareoppdateringer, produktsupport og mulige andre tjenester relatert til Apple-programvaren, og for å bekrefte at du overholder vilkårene og betingelsene i denne lisensavtalen. Apple kan, så sant den **ikke** er i en form som kan **identifisere** deg, bruke denne informasjonen til å forbedre sine produkter eller tilby tjenester eller teknologier til deg.”* (Min utheving).

Det er her egentlig snakk om all mulig teknisk informasjon (“ikke begrenset til”). En forbruker samtykker til at denne informasjonen kan bli brukt. For eksempel hvilket operativsystem som en forbruker benytter seg av. Den tekniske informasjonen skal ikke bli brukt til å identifisere forbrukeren. Siden forbrukeren har godtatt disse vilkårene og at forbrukeren ikke blir identifisert, blir heller ikke forbrukeren overvåket i denne sammenheng. Forbrukeren har blitt informert, og han har uttrykkelig og frivillig gitt sitt samtykke. Det er blitt gjort uttrykkelig fordi en forbruker må trykke på knappen ”Jeg godtar lisensavtalen”. Det må også kunne sies å være frivillig fordi en forbruker ikke blir tvunget til å handle hos iTunes. Handelen er frivillig og det uttrykkes klart at en forbruker må godta vilkårene for å handle.

¹⁴⁶ http://www.datatilsynet.no/templates/article_826.aspx

¹⁴⁷ Lisensavtalen kommer opp på skjermen når programvaren skal installeres

Når programvaren er installert på maskinen må en forbruker opprette en iTunes-konto¹⁴⁸. Denne kontoen krever opplysninger av forbrukeren. Her må informasjon om e-postadresse, navn og adresse sammen med kredittkortopplysninger oppgis. Videre må en forbruker godta tjenestevilkårene for å få opprette kontoen. Punkt 6 i avtalen for opprettelsen av iTunes-konto¹⁴⁹ sier;

"Apples Personvernsregler. Med mindre annet fremgår uttrykkelig av denne Avtalen, er Tjenesten underlagt Apples Personvernsregler, lagt ut på <http://www.apple.com/no/legal/privacy/>, og som uttrykkelig innlemmes som en del av denne Avtalen".

I tjenestevilkårene står det i punkt 8b: *"Bruksregler kan **kontrolleres og overvåkes** av iTunes, og iTunes forbeholder seg retten til å håndheve Bruksreglene"*. (Min uthevelse). Det står ikke noe om hvordan iTunes kan gjøre dette, men det vil være nærliggende å anta at dette blir gjort ut i fra DRM. For eksempel ved at DRM skal gjøre at det vanskelige å forta opphavsrettslige stridige handlinger. Hvis dette er tilfellet blir ikke forbrukeren overvåket fordi FairPlay-DRM ikke fungerer etter sitt formål.

Som skrevet over blir lydbøkene fra lydbokforlaget.no vannmerket. Hensikten med den DRM er at den skal verne opphavsrettslig materiale. Som nevnt over fører dette til at den som kjøpe lydboka alltid skal kunne bli sporet opp. Hvis lydboka blir brukt i en opphavsrettslig stridig handling vil informasjon om kjøperen bli gjort gjeldene. Dette fordi lydbokforlaget innehar opplysningen om kjøperen i sin nettbutikk, samt at den samme informasjonen finnes i vannmerket. Men det trenger ikke å være kjøperen som har begått lovbruddet. For eksempel er det lovlig å låne bort boka til den nærmeste krets. Hva som skjer videre derfra kan ikke kjøperen kontrollere. Det kan da spørres om vannmerking egentlig bare bidrar til informasjonshenting fra forbrukeren? Dette eksemplet fra

¹⁴⁸ <http://www.apple.com/no/confirm/itunes/thankyou.html>

¹⁴⁹ Avtalen kommer frem under opprettelsen av konto i programvaren iTunes.

lydbokforlaget blir ikke omtalt videre da DRM fra iTunes ikke innehar vannmerking (det kan se ut som om iTunes Plus-produktene kommer med en form for vannmerking¹⁵⁰).

Problemstilling her er ikke om iTunes krenker personopplysningsloven, men om en forbruker kan benytte iTunes uten å bli overvåket. Spørsmålet blir da om hvilken informasjon iTunes besitter og hvordan den blir håndtert.

Apples Personvernsregler¹⁵¹, som er del av avtalen mellom iTunes og en forbruker, sier blant annet følgende;

”Apples retningslinjer angående personvern dekker innhenting, bruk og offentliggjøring av personlig informasjon som Apple kan samle inn når du har kontakt med Apple,...”. Med kontakt forstås det at forbrukeren gir opplysninger til iTunes frivillig. Altså vil ikke en forbruker måtte oppgi mer informasjon enn det som trengs for å handle via iTunes. Denne informasjonen blir gitt ved registrering av iTunes-konto.

Informasjonen som kreves for å kunne handle hos iTunes kan ikke sies å være omfattende. Man må oppgi e-postadresse som blir brukt som brukernavn, et egendefinert passord og fødselsdato. Man må også oppgi navn og adresse fordi det er kun er mulig med elektronisk betaling. Denne betalingen følger da for eksempel standarden til betaling med VISA¹⁵² på nett. Teknisk sett har en forbruker lagt igjen nok informasjon, både ved gitte opplysninger og ved bruk av sin datamaskin, til at iTunes kan overvåke en forbruker.

Apples Personvernsregler er en del av avtalen mellom iTunes og en forbruker. I henhold til avtaleretten skal avtaler holdes. I personvernsreglene kommer det til uttrykk at; *”...ikke kan brukes til å identifisere enkeltbrukere...”*. Den informasjonen som en forbruker blir avkrevd av iTunes skal etter avtalen ikke bli brukt til å overvåke en forbruker. Men jo mer informasjon en forbruker gir til iTunes, jo større sjanse har en forbruker for å bli overvåket.

¹⁵⁰ <http://www.digi.no/php/art.php?id=384418>

¹⁵¹ <http://www.apple.com/no/legal/privacy/>

¹⁵² <http://www.visa.no/personer/handle/main.jsp>

Dette er da en frivillig handling fra en forbruker slik at det må forstås at en forbruker har samtykket frivillig og uttrykkelig.

En forbruker kan benytte iTunes uten å bli overvåket.

4 Er FairPlay-DRM urimelig ut i fra markedsføringsloven § 9a?

4.1 Utgangspunktet

Jeg vil her drøfte om iTunes sin bruk av FairPlay-DRM er urimelig ovenfor en forbruker ut i fra markedsføringslovens¹⁵³ § 9a.

Den 25.01.06 leverte Forbrukerrådet inn klage på iTunes Music Store¹⁵⁴ til Forbrukerombudet¹⁵⁵. Bakgrunnen for klagen er at de mener avtalen som en forbruker må akseptere for å handle hos iTunes strider mot markedsføringsloven og annen lovgivning. Som omtalt over pågår denne saken i skrivende stund.

4.2 Er FairPlay-DRM et effektivt teknisk beskyttelsessystem?

Dette spørsmålet er allerede blitt besvart bekreftende over ut i fra avtalegrunnlaget mellom iTunes og en forbruker. Forskjellen nå er at spørsmålet ses i sammenheng med markedsføringslovens § 9a.

Spørsmålet ble besvart bekreftende fordi lovgiver har gitt de som utvikler tekniske beskyttelsessystemer (i dette tilfellet Apple) tid til å utvikle velfungerende systemer. Som oppgaven har vist over finnes det ikke i dag noen DRM som ivaretar sin funksjon etter formålet. Drøftelsen videre forutsetter nå at denne tid fra lovgiver til utvikling er brukt opp.

Fokuset som forbrukermyndigheten har satt på iTunes er det første offentligrettslige tiltaket som har blitt gjennomført i Norge etter at endringene i åndsverksloven ble gjennomført.

¹⁵³ LOV-1972-06-16-47

¹⁵⁴ <http://forbrukerportalen.no/filearchive/iTunes%20FO3.pdf>

¹⁵⁵ <http://forbrukerombudet.no/>

Apple har i skrivende stund blitt gitt over to år (endringene i åndsverksloven ble gjennomført sommeren 2005) til å utvikle systemer som kan fungere etter sitt formål.

I klagen fra forbrukerrådet, som startet fokuset, står det; *”Etter Forbrukerrådets oppfatning er iTunes DRM et urimelig teknisk avtalevilkår i den grad det hindrer kjøpere av musikkfiler på iTunes å bruke andre mp3-spillere enn iPod. Hensikten med å lage denne typen DRM er utelukkende å låse forbrukerne til å kjøpe produkter av en dominerende markedsaktør¹⁵⁶”*. Om DRM er et teknisk avtalevilkår blir belyst under.

For at FairPlay-DRM skal være rettslig vernet etter åndsverksloven må DRM'en fungere etter sitt formål. Formålet angis i innst. O. nr. 103 – 2004-2005 side 24;

”Etter forslaget vil det således bare være de systemer som anvendes for å kontrollere opphavsrettslig relevante handlinger som kan være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand”. Altså må FairPlay-DRM ha den egenskapen at den kan kontrollere de handlinger som er opphavsrettslig relevante. Dette vil være handlinger som for eksempel deling av musikken på åpne filtenere eller massekopiering for ulovlig videresalg. Avspilling på en annen avspiller enn iPod vil ikke ha opphavsrettslig relevans.

Ot.prp. nr. 46 – 2004-2005 utdyper dette nærmere på side 116 med et eksempel om soneinndeling for DVD;

”...de regionskoder som anvendes på DVD-filmer for å dele opp markedet for filmverk geografisk og tidsmessig ikke vil være tekniske beskyttelsessystemer i lovens forstand. Den eneste opphavsrettslig relevante beføyelse slike koder kan anses koblet til, er spredningen av verkseksemplar utenfor det private område. Imidlertid hindres ikke slik spredning som følge av at verkseksemplarene utstyres med disse kodene, derimot hindres privat brukers mulighet for avspilling i visse DVD-spillere”.

¹⁵⁶ <http://forbrukerportalen.no/filearchive/iTunes%20FO3.pdf>

Siden soneinndelingen for DVD ikke er et teknisk beskyttelsessystem er det heller ikke vernet etter åndsverksloven § 53a. Dette har den følgen at en forbruker lovlig kan bruke sonefrie dvd-spillere til å få spilt av en DVD med en soneinndeling.

Ut i fra drøftelsen i kapittel 3 innehar ikke FairPlay-DRM noen egenskap for å kontrollere opphavsrettslig handlinger.

Slik jeg ser det har FairPlay-DRM mange likhetstrekk med soneinndeling for DVD. Den opphavsrettslig relevansen er ikke tilstede for FairPlay-DRM. FairPlay-DRM legger da bare hindringer i veien for forbrukere som ønsker å være lovlydige. Istedenfor å kunne overføre musikken rett fra iTunes til for eksempel en MP3-spiller må en forbruker gå veien om brenning til CD. I tillegg blir kvaliteten på musikken forringet (musikken blir dekomprimert slik at den får en lavere koding). Disse hindringene vil være momenter som kommer inn i vurderingen om FairPlay-DRM er urimelig etter markedsføringslovens § 9a.

Etter denne drøfting, og under forutsetning om at tid til utvikling er brukt opp, kan det ikke være tvil om at FairPlay-DRM ikke er et effektivt teknisk beskyttelsessystem. FairPlay-DRM er da ikke vernet etter åndsverksloven § 53a med den konsekvensen at programmer som SoundTaxi kan benyttes. Men et slik program er forbudt etter avtalen, jf. drøfting over.

FairPlay-DRM er ikke et effektivt teknisk beskyttelsessystem.

4.3 Er FairPlay-DRM en del av vilkårene for bruk?

På side 117 i Ot. prp. nr. 46 (2004-2005) uttales følgende;

”Om f.eks. et system anvendes utelukkende for å kontrollere handlinger som ikke er opphavsrettslig relevante, er det departementets oppfatning at vern for et slikt system må erverves gjennom avtale...”. Siden ikke FairPlay-DRM er vernet via åndsverksloven må det foreligg et avtalegrunnlag mellom iTunes og en forbruker som verner systemet.

I punktet over har jeg konkludert med at FairPlay-DRM ikke er et effektiv teknisk beskyttelses system og ikke nyter rettslig vern etter åndsverksloven. Jeg vil derfor se på reglene om bruk i tjenestevilkårene fordi dette er det grunnlaget som kan gi FairPlay-DRM vern i rettsforholdet.

Jeg har over i punkt 3.2.3.1 skrevet at *”at sikkerhetsteknologien (DRM) juridisk, ikke bare teknisk, er med på å avgrense bruken av musikken¹⁵⁷”*. Slik jeg ser det er ikke FairPlay-DRM noe en forbruker ønsker å kjøpe når man skal handle musikk. Forbrukeren ønsker å kjøpe selve musikken for å kunne lytte til den. Det er da musikken som er hovedgjenstanden etter avtalen fordi musikken er produktet som ønskes kjøpt. FairPlay-DRM er en teknisk hindring som musikken kommer med fordi man ønsker å føre kontroll med at bruksreglene blir fulgt. Som vist over utfører ikke FairPlay-DRM noe kontroll med bruksreglene. FairPlay-DRM legger hindringer i veien for en forbruker til å utøve sin rett etter bruksreglene. Det er lov å spille av musikken på en MP3-spiller, men man må veien med å brenne til CD først. FairPlay-DRM er da en teknisk innføring av bruksreglene som går lenger enn bruksreglene. FairPlay-DRM er derfor vilkår for bruk. Disse vilkårene utgjør derfor, sammen med reglene om bruk i tjenestevilkårene, et avtalemessig grunnlag mellom iTunes og en forbruker.

FairPlay-DRM er en del av vilkårene.

¹⁵⁷ Se side 40

4.4 På hvilket grunnlag kan offentlig myndigheter gripe inn i et avtaleforhold?

Markedsføringsloven er en offentligrettslig lov som hjemler at offentlig myndighet kan gripe inn i et urimelig avtaleforhold. Gjennom § 9a kan urimelige avtalevilkår forbys.

Første ledd av paragrafen lyder; *”Vilkår som nyttes eller tilsiktes nyttet i næringsvirksomhet overfor forbrukere kan forbys når de finnes urimelige overfor forbrukerne, og det finnes at forbud tilsies av allmenne hensyn”*. Paragrafens hovedformål er å kontrollere standardkontrakter. Standardkontrakter kan i dette tilfellet kjennetegnes ved at de blir utformet av en part, den næringsdrivende, uten at den andre part, forbrukeren, kan påvirke innholdet i den. I tillegg er avtalen ikke individualisert. Med andre ord blir den samme kontrakten brukt mot alle forbrukere. En forbruker får valget mellom å godta avtalen eller å avstå fra den. Ut i fra sentrale forbrukerhensyn har den svake part, forbrukeren, et krav på ekstra vern.

Avtalen mellom iTunes og en forbruker er helt klart en standardkontrakt. Den er utformet av iTunes uten at en forbruker har hatt muligheten til å påvirke innholdet og den er ikke individualisert, og den blir brukt til alle forbrukere som handler via iTunes.

Etter § 10 er det Markedsrådet og Forbrukerombudet som er de offentlige myndigheter som fører kontroll med markedsføringsloven. Forbrukerombudet har dermed kompetanse til å føre kontroll med de vilkår som er gjeldene i avtaleforholdet mellom iTunes og en forbruker. Jf. overstående drøfting er FairPlay-DRM er en del av vilkårene som gjør at den blir gjenstand for vurdering av rimeligheten.

4.5 Urimelighetsvurdering

Jeg vil nå drøfte om FairPlay-DRM er urimelig.

Avtalevilkår kan forbys hvis det de er urimelige ovenfor forbrukeren, og forbudet må gis ut ifra allmenne hensyn, Andre ledd av § 9a lyder;

”Ved rimelighetsvurderingen skal det legges vekt på hensynet til balanse mellom partenes rettigheter og plikter og på hensynet til klarhet i kontraktsforhold”.

Ved gjennomføring av endringene i åndsverksloven uttales det i innst. O. nr. 103 – 2004-2005 på side 39;

”Flertallet har tiltro til at innholdsleverandørene vil gjøre sine produkter tilgjengelig for flest mulig - og at dette etter hvert innebærer tilgjengeliggjøring i forskjellige formater, på forskjellige plattformer. Hvis dette ikke skjer, men i stedet en konkurransevridding i markedet for avspillere, vil det være en oppgave for konkurransemyndighetene å ta stilling til om dette er ulovlig”.

Samme standpunkt kommer også til uttrykk ot.prp. nr. 46 2004–2005 side 127-128;

”Departementet understreker i denne sammenheng at de opphavsrettslige regler til enhver tid må vurderes sammen med tilstøtende regelverk. Dette gjelder ikke bare regler til vern for forbrukerrettighetene, men også konkurranse-, markedsførings- og personvernregler, for å nevne noen”

For å kunne vurdere om FairPlay-DRM er urimelig må momentene om hvordan systemet fungerer trekkes inn. Som drøftet over har en forbruker gjennom bruksreglene og FairPlay-DRM en lovlig adgang til å brenne CD for så å bruke denne på hvilken som helst måte, så lenge man ikke utfører opphavsrettslige stridige handlinger. Musikken innehar nå ingen system som kan kontrollere opphavsrettslige relevante handlinger. Hele formålet med å beskytte musikken er borte. FairPlay-DRM som følger med musikken utgjør da kun en

tidkrevende og meget upraktisk overkommelig (kanskje uoverkommelig for noen) hindring for en forbruker.

Disse ulempene må sies å være så store at det blir en dårlig balanse i avtaleforholdet. Forbrukeren får et produkt som må gjøres om til dårligere kvalitet for at man kan utnytte produktet lovlig slik forbrukeren selv måtte ønskes. Dette bare fordi musikken kommer med hindringer som ikke fungerer etter sitt formål. En forbruker får store begrensninger fordi iTunes legger ved DRM som i praksis kun gjør at en forbruker må gjøre en ekstra innsats hvis musikken skal kunne avspille på andre bærbare lydavspillere enn Apple sine.

FairPlay-DRM ivaretar dårlig sentrale forbrukerhensyn som blant annet retten til å råde over lovlig kjøpt produkt. iTunes tillegges helt klart større rettigheter i avtaleforholdet fordi rettighetene til en forbruker blir tilsvarende innskrenket.

Hensynet til klarhet i avtaleforholdet kan ikke sies å være tilstede. For det har siden iTunes startet opp i Norge vært uklart om hvilke rettigheter og begrensninger en forbruker har i forbindelse med bruken av musikken med DRM kjøpt hos iTunes¹⁵⁸. Man kan jo også spørre om hvorfor det skal være lov å brenne til CD etter avtalen, men det ikke skal være lov å benytte programvare som gjør den samme jobben? Resultatet som kommer ut av begge operasjoner er lovlig, men de forskjellige fremgangsmåter blir karakterisert som lovlig og ulovlig. Den vanlige forbruker har ikke forutsetninger for å kunne fastslå sine rettigheter i dette avtaleforhold. Avtaleforholdet innehar dermed ikke klarhet som trengs for et balansert avtaleforhold.

FairPlay-DRM er et avtalevilkår som fremstår som urimelig ovenfor en forbruker. FairPlay-DRM fungerer ikke etter sitt formål. Det er dermed meget vanskelig å anslå hva formålet egentlig er. Hvorfor benyttes FairPlay-DRM når den ikke fungerer? Rent praktisk gjør FairPlay-DRM kun nytte for Apple fordi en forbruker i utgangspunktet blir tvunget til å benytte bærbart avspillingsutstyr fra Apple, nemlig en iPod. Forbud må kunne tilsies ut i

¹⁵⁸ Jf. tabellen på side 11

fra allmenne hensyn fordi disse avtalevilkårene blir brukt i en standardkontrakt som benyttes mot alle forbrukere som handler hos iTunes. I tillegg antas det at iTunes innehar en så betydelig andel av marked at iTunes sine vilkår er av allmenn interesse.

Etter overstående drøfting er FairPlay-DRM urimelig i henhold til markedsføringslovens § 9a.

5 Konklusjon

Denne oppgave har sett på de rettigheter og begrensninger en forbruker har i forbindelse med kjøp av musikk med DRM. Oppgavens har hatt et sterkt fokus på iTunes Music Store og FairPlay-DRM. Denne butikken og systemet har igjen blitt sammenlignet med DRM fra MSN Music og DRM fra lydbokforlaget.no for et større perspektiv.

Oppgaven har hatt mange problemstillinger for å komme nærmere en fastleggelse av innholdet til en forbrukers rettigheter og begrensninger. Kapittelet vil her ta opp konklusjonene fra drøftelsene over, og se hvilke rettigheter og begrensninger en forbruker har ut ifra testen til forbrukerorganet BEUC¹⁵⁹ og de 8 ufravikelige rettigheter¹⁶⁰.

5.1 Artikkelen¹⁶¹ om testen til BEUC

”... innholdsleverandører og produsenter av mp3-spillere legger sterke føringer på hva forbrukeren kan gjøre med musikken de har kjøpt. Når musikken er lastet ned, er det vanskelig å vite hvilke rettigheter forbrukeren har, hvordan musikken kan brukes og hvilken mp3-spiller musikken kan spilles på”

Dette må i aller høyeste grad sies å være gjeldene oppfatning også høsten 2007. Viser her til drøftelsen i kapittel 3 om hva en forbruker kan gjøre med en brent CD. Dette uttrykkes ikke direkte i avtalen hos verken iTunes eller MSN Music, eller i lovgivningen.

¹⁵⁹ http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php

¹⁶⁰ http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/Rydder_opp_i_rettighetskaos_med_digitale_rettigheter

¹⁶¹ <http://forbrukerportalen.no/Artikler/2005/1131378289.6>

”Musikkfilene har begrensninger som gjør at de kun kan spilles av på en eller to av de testede mp3-spiller. Det varierer fra nettsted til nettsted hvilken spiller som kan benyttes”

Oppgaven har vist at musikk lastet ned fra MSN Music i utgangspunktet ikke kan avspilles på en iPod og musikk som er lastet ned fra iTunes i utgangspunktet ikke kan avspilles på andre avspilleren enn iPod.

”Musikknettstedene kan kontrollere hva forbrukeren kan og ikke kan gjøre med musikken de har lastet ned”

iTunes og MSN Music gjør dette ved å utstyre musikken med hver sin DRM. De kontrollerer ikke bruken av musikken, men legger tekniske hindringer i veien slik at det blir vanskeligere for en forbrukere å benytte musikken slik han selv ønsker.

”Den samme musikken kan være tilgjengelig på tvers av musikknettstedene, men hvordan den kan brukes varierer fra nettsted til nettsted”

En forbruker kan kjøpe akkurat den samme musikken både hos iTunes og hos MSN Music. Akkurat den samme musikken kan da ikke brukes på samme måte fordi de kommer med hver sin DRM som kan sette forskjellige begrensninger. For å handle hos MSN Music må man benytte utelukkende programvare fra Microsoft. Hvis man skriver inn nettadressen til MSN Music i Opera¹⁶² får man ikke tilgang til selve butikken på Internett. I tillegg er det i utgangspunktet behov for forskjellig utstyr for å muliggjøre avspilling, jf. kapittel 3.

”Det går sjelden klart frem hvordan forbrukeren kan bruke musikken de har kjøpt”

Vilkårene i avtalen til iTunes og MSN er uklare og en forbruker har ikke forutsetning til å fastlegge innholdet av de, jf. kapittel 3 og kapittel 4.

¹⁶² Norsk nettleser, <http://www.opera.no>

”Informasjonen som gis før nedlasting er vanskelig å forstå og varierer fra nettsted til nettsted”

Å sette seg inn i de vilkår som iTunes presenterer som avtalen er for en forbruker komplisert å forstå. MSN Music Store har igjen andre vilkår som kan definere rettighetene på en annen måte, jf. kapittel 3.

5.2 Er de 8 ufravikelige rettigheter¹⁶³ til stede etter oppgavens drøftelse?

”1. - ta sikkerhetskopier”

Ja, en forbruker kan ta sikkerhetskopier. Både iTunes og MSN Music tillater dette ved brenning til CD, jf. kapittel 3.2.1.

”2. - se og høre innhold når du selv vil”

I utgangspunktet kan ikke en forbruker høre musikken når han selv vil fordi forbrukeren i utgangspunktet møter tekniske hindringer som låser han til å benytte et begrenset antall bærbart avspillingsutstyr. Det vil ikke være garantert at han kan benytte sin mobiltelefon til å lytte til musikken uten å gjøre en ekstra innsats, jf. DRM-systemene til iTunes og MSN Music.

”3. - flytte innhold mellom avspillere”

En forbruker kan flytte musikken mellom de avspillerne han selv vil, forutsatt at han går veien om å brenne til CD, for så å reimportere musikken til datamaskinen, for så å gjøre om til eget format for den avspilleren han ønsker å benytte, jf. kapittel 3.2.2.

”4. - gjøre om innhold til hensiktsmessige format”

En forbruker kan gjøre om musikken til det formatet han selv måtte ønske, forutsatt at han går veien om å brenne til CD, for så å reimportere musikken til datamaskinen, for så å gjøre om til eget format for den avspilleren han ønsker å benytte, jf. kapittel 3.2.2.

¹⁶³ http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/Rydder_opp_i_rettighetskaos_med_digitale_rettigheter

”5. - tilpasse utstyr”

Oppgaven har ikke drøftet dette.

”6. - bruke digitalt innhold uten å bli overvåket”

En forbruker kan benytte iTunes uten å bli overvåket, jf. kapittel 3.2.4

”7. - benytte offentlige og private tjenester”

Oppgaven har ikke drøftet dette.

”8. - benytte nødvendig teknologi og bistand for å utøve dine digitale rettigheter”

Oppgaven har ikke drøftet dette inngående, men det kan spørre om en forbruker får utøvet sine digitale rettigheter når man må brenne musikk til CD (optisk medie) for å benytte en valgfri avspiller? En forbruker kan ikke benytte nødvendig teknologi og bistand for å utøve sine digitale rettigheter fordi det i utgangspunktet har blitt lagt tekniske hindringer i veien for dette, samt at man bare i begrenset grad kan la seg bistå av andre som er mer kyndige på området enn det en forbruker selv er, jf. kapittel 3.

5.3 FairPlay-DRM er urimelig

Oppgaven har konkludert med at FairPlay-DRM er et urimelig avtalevilkår ovenfor en forbruker, jf. kapittel 4.

FairPlay-DRM er urimelig fordi den i praksis kun legger hindringer i veien for lovlig bruk av forbruker. FairPlay-DRM virker ikke etter sitt formål som er å hindre ulovlig bruk. FairPlay-DRM er kun til fordel for Apple fordi en forbruker må gjøre en innsats hvis han skal kunne benytte musikken på andre bærbare avspillere enn Apple sin iPod.

5.4 Rettighetene til Martin?

I begynnelsen av oppgaven ble dette spørsmålet stilt; *”Martin lurer på om det virkelig er sånn at man kan kjøpe musikk på en CD-plate og få større rettigheter enn om han kjøper nøyaktig den samme musikken digitalt via en butikk på nettet?”*¹⁶⁴,

Etter denne oppgaves drøftelse kan man si at rettighetene vil være de samme fordi man lovlig kan omgå et DRM-system ved å brenne musikken til en CD. Men ved å kjøpe musikken med DRM må man benytte tid og ressurser for å kunne spille musikken fritt.

Egentlig er det i dag ikke den store forskjellen på det å kjøpe musikk på CD i en platebutikk og det å handle musikk med DRM fra nett, hvis man ønsker å være uavhengig av bestemte avspillere. Valgfrihet vil være den samme. Begge produkter må rippes inn til en til en datamaskin, der må formatet endres, for så å overføres til den avspilleren som en forbruker måtte ønske. Forskjellen er selvsagt at man slipper turen til butikken når man handler på nett.

¹⁶⁴ Side 5

6 De lege ferenda: en forbruker rettigheter og begrensninger ved kjøp av musikk med DRM

Oppgaven har sett på hvilke rettigheter og begrensninger en forbruker har i forbindelse med kjøp av musikk med DRM. Disse rettighetene og begrensningene er fastslått etter gjeldende rett i dag. I dette kapittelet vil jeg kort se på hvordan rettighetene og begrensningene kan bli i fremtiden.

6.1 Utgangspunktet

Som skrevet over er oppgavens tema et dagsaktuelt tema både i massemedia og blant forbrukerorganisasjonene i Norge. Markedet for salg av musikk via nettet er et marked som har økt sitt salg år for år¹⁶⁵.

Artistene som skaper musikken blir som regel signert av et plateselskap. Gjennom avtalen med artisten selger plateselskapet musikken laget av artisten. For å kunne selge musikken gjør plateselskapene avtaler med salgsdistributører av musikk. Disse distributørene har i denne oppgaven vært iTunes og MSN Music. Det er dermed tre parter som er involvert før musikken blir solgt til en forbruker.

Apple, gjennom administrerende direktør Steve Jobs, hevder¹⁶⁶ at det er plateselskapene som gjør at iTunes må selge musikk med FairPlay-DRM. Jobs hevder at hvis iTunes fikk lov til å selge musikk uten sin FairPlay-DRM ville de gjøre dette. Plateselskapet EMI¹⁶⁷ har

¹⁶⁵ Se side 7

¹⁶⁶ <http://www.apple.com/hotnews/thoughtsonmusic/>

¹⁶⁷ <http://www.emi.com>

nå tillatt¹⁶⁸ at utvalgte sanger kan selges som iTunes Plus-musikk, altså musikk uten DRM. Dette betyr i dag at iTunes selger musikk med DRM og uten DRM. Oppgaven har vist at det i praksis ikke er noen forskjeller i bruk mellom musikken med DRM og uten DRM, jf. kapittel 3. Oppgaven har sett på bruken av musikken og har derfor sett bort ifra at musikk uten DRM kommer i en bedre lydkvalitet.

Året 2007 har vært et år hvor det har blitt fortatt noen små endringer som tilsier at bruken av DRM ved slag av musikk kan bli endret. Nettstedet Amazon¹⁶⁹ begynte å selge musikk i formatet MP3¹⁷⁰ (uten DRM), samt at norske musikkonline.no¹⁷¹ gjorde det samme.

6.2 Veien videre?

Som oppgaven har vist er det i dag ingen DRM-systemer som fungerer etter sitt opprinnelige formål. Systemene kan ikke se forskjell på lovlig bruk og ulovlig bruk. Systemene blir da kun en teknisk hindring, eller om man vil en liten teknisk utfordring, for en forbruker.

Som nevnt over er det tre parter som er involvert før musikken blir solgt til en forbruker. Disse tre partene har tidligere stått sammen og vært enige om at musikken må selges med DRM. Artister som Radiohead har begynt å selge sin egen musikk via sin egen hjemmeside. De tilbyr kjøpere å laste ned sitt siste album i formatet MP3¹⁷², altså uten DRM og uten noe plateselskap og uten vanlig salgsledd (f. eks iTunes).

Slik det ser ut kan det forstås at de tre parter etter hvert ikke er like enige om hvilket format musikken skal selges i. Artistene og salgsdistributørene (f. eks iTunes) kan for eksempel

¹⁶⁸ <http://www.emigroup.com/Press/2007/press37.htm>

¹⁶⁹ <http://www.amazon.com>

¹⁷⁰ http://www.amazon.com/gp/dmusic/help/learn_more.html/ref=amb_link_4805422_1?pf_rd_m=ATVPDKIK_X0DER&pf_rd_s=center-1&pf_rd_r=10JKMV25RQTTMN42SZNF&pf_rd_t=101&pf_rd_p=300686801&pf_rd_i=163856011

¹⁷¹ <http://www.musikkonline.no>

¹⁷² <http://www.inrainbows.com/Store/MoreInfo3.htm>

ønske å selge musikken uten DRM, mens plateselskapet ønsker å selge musikken uten DRM. Ulike konflikten mellom de tre parter kan gjøre at det blir endringer i hvilket format musikken som selges via nettbutikker kommer i. For hvis de parter som ønsker å selge musikken uten DRM blir sterke nok, vil det også skje en enda større endring enn den vi har sett i år 2007. Det ser ut til at industrien har innsett at piratkopiering ikke kan forhindres ved bruk av de DRM-systemer som finnes i dag.

6.3 Norske forbrukermyndigheters fokus på iTunes/Apple

Som omtalt over pågår denne saken i skrivende stund. Det har i den siste tiden vært stille om saken i media. Saken er meget relevant for hvordan rettighetene og begrensningene til en forbruker vil bli i fremtiden. Hvis forbrukermyndighetene får gjennomslag for sitt om at FairPlay-DRM er urimelig vil dette tvinge Apple til å tenke nytt om hvilket format de da skal selge musikken fra iTunes i.

Hvis det blir en rettslig avklaring om at FairPlay-DRM er urimelig, vil også den DRM som Microsoft lager komme frem i søkelyset. For som oppgaven har vist blir det lagt like store hindringer i veien for en forbruker når han kjøper musikk som kommer med DRM fra Microsoft. I praksis blir all musikk som selges med DRM i Norge i dag utstyrt med en av disse DRM-systemene slik at denne saken sannsynligvis vil ha stor prinsipiell betydning.

Man kan bare spekulere på hvorfor Apple lanserte iTunes Plus-musikk sommeren 2007. Gjør Apple dette fordi de tror at all musikk etter hvert vil bli solgt i åpne formater uten DRM? Har Apple lansert denne tjenesten fordi de ønsker å ligge i forkant av markedsutviklingen?

Svarene på disse spørsmålene er selvsagt åpne, men jeg vil anta at innen år 2008 er omme vil sannsynligvis mesteparten av musikken som selges via nettbutikker i Norge komme i et åpent format uten DRM som legger tekniske hindringer i veien for lovlig bruk. Om det kommer andre former for DRM-systemer, som for eksempel mer bruk av vannmerking (jf. lydbokforlaget) vil tiden vise.

Begrepsavklaring og forkortelser

CD	=	Compact disc. Optisk plate for digital lagring
Digital hverdag	=	Å benytte digitale tjenester istedenfor tradisjonelle (analoge). F. eks å laste ned musikk fra Internett istedenfor å kjøpe musikken i platebutikken
DRM	=	Digital Rights Management ¹⁷³ (tekniske beskyttelsessystem)
DVD	=	Digital Versatile Disc eller Digital Video Disc. Større lagringsplass enn CD slik at kvaliteten kan bli bedre
E-bok	=	Elektronisk bok
Forbruker	=	Som definert i forbrukerkjøplovens § 1
Fysisk medie	=	Som f. eks CD og DVD
Juridisk	=	De lover og regler som gjelder
Immaterielt	=	Åndsrett, retten til åndsverk
Lydbok	=	Boken er en lydfil som man kan lyttes til
MP3-spiller	=	En digital lydavspiller
Nettet	=	Internett (World Wide Web)
Nettsted	=	“En nettside, også kalt hjemmeside eller et nettsted, er en «side», eller en enhetlig samling av sider, på World Wide Web...” ¹⁷⁴
Rippe	=	Kopiering av innholdet til en CD til en datamaskin ¹⁷⁵
Standardavtale	=	Avtaler/kontrakter/vilkår som brukes i mange likeartede avtaleforhold ¹⁷⁶

¹⁷³ Oppgaven gir bred forklaring av begrepet DRM

¹⁷⁴ <http://no.wikipedia.org/wiki/Nettsted>

¹⁷⁵ Se <http://www.hjelperdeg.net/modules/wfsection/article.php?articleid=10> for eksempel

Server	=	”En tjener, også kalt en server, er en programvare som tilbyr («serverer») en eller flere tjenester til andre datamaskiner (klienter) over et datanettverk” ¹⁷⁷
Åndsverk	=	” Et åndsverk er et litterært, vitenskapelig eller kunstnerisk menneskeskapt verk” ¹⁷⁸ som f. eks sanger og bøker

¹⁷⁶ Gisle, Jusleksikon, s. 274

¹⁷⁷ <http://no.wikipedia.org/wiki/Server>

¹⁷⁸ <http://no.wikipedia.org/wiki/Åndsverk>

7 Kilder

Lover:

LOV-2000-04-14-31: Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven).

LOV 1992-11-27 nr 109: Lov om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven).

LOV-1972-06-16-47: Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven)

LOV-1961-05-12-2: Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven).

Forarbeider:

Ot.prp.nr. 23 (2006-2007): Om lov om endringer i forbrukerkjøpsloven mv.

Ot.prp. nr. 46 (2004 - 2005): Om lov om endringer i åndsverkloven m.m.

Innst. O. nr. 103 (2004 - 2005): Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i åndsverkloven m.m.

EU-dokumenter:

Opphavsdirektivet 2001/29/EF av 22.5.2001

Juridisk litteratur:

Vedr. Ot.prp. nr. 46 Innspill til kulturkomiteen, Gisle Hannemyr, 2005:

<http://folk.uio.no/gisle/essay/lovaa.pdf>

Jusleksikon, Jon Gisle... [et al.]. 2. utg. Drammen, 2002

MP3-loven, Jon Bing. Lov & Data nr.2/2005 s. 18

Rettskildelære, Torstein Eckhoff 5. utgave ved Jan E. Helgesen, Oslo 2000

Rettsvern mot omgåelse av DRM-teknologi – en trussel mot opphavsretten? Thomas

Rieber-Mohn, arbeidsnotat nr. 20/06: http://bora.nhh.no/bitstream/2330/590/1/A20_06.pdf

DRM og forbrukervern – forslag til løsning, Ole-Andreas Rognstad og Olav Kolstad, Oslo 2005: http://www.jus.uio.no/ifp/markedsrett/publikasjoner/drm_og_forbrukervern.pdf

Internett:

http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/Rydder_opp_i_rettighetskaos_med_digitale_rettigheter

<http://ifpi.no/statistikk/omsetning.htm>

<http://www.elektronikkbransjen.no/file.php?id=89>

<http://www.google.com/search?hl=no&client=opera&rls=en&hs=f9K&q=%22digitale+rettigheter%22+%2B+%22drm%22&btnG=S%C3%B8k&lr=>

<http://www.juristforeningen.no/forum/index.php/topic,861.msg5121.html#msg5121>

http://forbrukerportalen.no/site_search?query:usttring:utf8=Apple&categories:list:utf8=1141058779.04

<http://forbrukerombudet.no/index.gan?id=11037079&subid=0>

<http://forbruker.no/digital/nyheter/mp3/article1472923.ece>

<http://www.forbrukerombudet.no/index.gan?id=11032654&subid=0>

<http://forbrukerombudet.no/index.gan?id=11034299&subid=0>

http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php

<http://forbrukerportalen.no/Artikler/2005/1131378289.6>

http://forbrukerportalen.no/Artikler/2007/lovlig_eller_ulovlig_tabell_digitale_rettigheter

<http://sib1.od2.com/common/Framework11.aspx?shid=0747002E>

<http://websir.lovdato.no/cgi-lex/wiftok?txt=text&button=++S%D8K++&emne1=&emne2=&emne3=&emne4=lov-1961-05-12-2%A712&instans=&dato=&publisert=&saksgang=&parter=&forfatter=&trunker=on>

<http://websir.lovdato.no/cgi-lex/wiftok?txt=text&button=++S%D8K++&emne1=&emne2=&emne3=&emne4=lov-1961-05-12-2-%A753a&instans=&dato=&publisert=&saksgang=&parter=&forfatter=&trunker=on>

<http://no.wikipedia.org/wiki/DRM>

<http://www.apple.com/hotnews/thoughtsonmusic/>

<http://www.lydbokforlaget.no/info/lydkutt.html>

<http://www.cdon.com/main.phtml?nav=10954&navroot=904&page=delivery>

<http://itpro.no/art/10510.html>

<http://itpro.no/art/10102.html>

<http://www.idg.no/bransje/bransjenyheter/article62885.ece>

http://www.phonofile.com/tjenester/plateselskaper/uploads/mp3_musikkonline_pm.pdf

http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/trtdocs_wo033.html

<http://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf>

<http://www.cdon.com/main.phtml?navroot=904&session=1>

<http://lyd.tv2.no/>

<http://telenormobil.no/kundeservice/sos/treepage.do?catId=50000280>

https://www.prefueled.com/v2/flash_site.html

<http://www.the24.no/viewfaq.asp?partner>

<http://musicstore.moox.com/Magellan/pages/main.jsp?storeId=12201&link=help/main>

<http://ifpi.no/statistikk/2007/06/nedlasting.htm>

<http://www.apple.com/pr/library/2007/07/31itunes.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/ITunes_Store

<http://www.apple.com/no/ipodtouch/>

<http://en.wikipedia.org/wiki/FairPlay>

<http://www.apple.com/iphone/>

<http://www.idg.no/computerworld/article57140.ece>

<http://www.google.com/search?client=opera&rls=nb&q=lydb%C3%B8ker&sourceid=opera&ie=utf-8&oe=utf-8>

<http://www.apple.com/legal/itunes/no/sales.html>

<http://www.apple.com/legal/itunes/no/service.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/Motorola_ROKR_E1

http://en.wikipedia.org/wiki/Motorola_SLVR

<http://en.wikipedia.org/wiki/QuickTime>

<http://en.wikipedia.org/wiki/RealPlayer>

[http://en.wikipedia.org/wiki/Media_Center_\(software_application\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Media_Center_(software_application))

http://en.wikipedia.org/wiki/Media_Player_Classic

<http://www.nokia.no>

<http://www.sonyericsson.no>

<http://sib1.od2.com/common/product/ProductRights.aspx?rmsartistid=132426&catno=OD2DI6233756&catpage=%2fcommon%2fProduct%2fProduct.aspx%3fcatro%3dOD2DI6233756%26escapecustom%3dtrue>

http://www.lydbokforlaget.no/info/handlehjelp_MP3

<http://lydbokforlaget.norgesveven.com/betingelser.html>

<http://www.lydbokforlaget.no/info/sporsmal.html>

http://www.soundtaxi.info/music_answers/convert_drm.htm

<http://forbrukerportalen.no/Artikler/2006/1158224473.83>

<http://www.belanor.no/dllvis7.asp?id=2301&parentid=1515&pid=432>

<http://www.stortinget.no/beso/2004/beso-200405-093.html>

<http://sib1.od2.com/common/help/TermsAndConditions.aspx?shid=0747002E&popwindow=1>

<http://www.playsforsure.com/WhatIsPlaysForSure.aspx>

http://www.datatilsynet.no/templates/AboutPage_220.aspx

http://www.datatilsynet.no/templates/article_826.aspx

<http://www.apple.com/no/confirm/itunes/thankyou.html>

<http://www.digi.no/php/art.php?id=384418>

<http://www.apple.com/no/legal/privacy/>

<http://www.visa.no/personer/handle/main.jsp>

<http://forbrukerportalen.no/filearchive/iTunes%20FO3.pdf>

<http://www.emigroup.com/Press/2007/press37.htm>

http://www.amazon.com/gp/dmusic/help/learn_more.html/ref=amb_link_4805422_1?pf_rd_m=ATVPDKIKX0DER&pf_rd_s=center1&pf_rd_r=10JKMV25RQTTMN42SZNF&pf_rd_t=101&pf_rd_p=300686801&pf_rd_i=163856011

<http://www.inrainbows.com/Store/MoreInfo3.htm>

<http://no.wikipedia.org/wiki/Nettsted>

<http://www.hjelperdeg.net/modules/wfsection/article.php?articleid=10>

<http://no.wikipedia.org/wiki/Server>

<http://no.wikipedia.org/wiki/Åndsverk>

Verktøy:

Gyldendal Rettsdata, Norsk lovkommentar, Studentutgave januar 2007

Korrespondanse:

Offentlige dokumenter fra korrespondanse mellom Apple og Forbrukerombudet:

- Brev fra iTunes v/Simonsen advokatfirma til Forbrukerombudet 01.03.07
- Brev fra Forbrukerombudet til iTunes v/Simonsen advokatfirma 19.01.07
- Brev fra iTunes v/Simonsen advokatfirma til Forbrukerombudet 31.07.06
- Brev fra Forbrukerombudet til iTunes SARL 30.05.2006

Annet:

Hovedoppgave skrevet ved Universitetet i Oslo, Juridiske fakultet:

Forfatter: Opdahl, Rune

Tittel: IMPLEMENTERINGEN AV OPPHAVSRETTSDIREKTIVET ARTIKKEL 6

Undertittel: Er bestemmelsen om tekniske beskyttelsessystemer gjennomført korrekt i norsk rett?

Årstall:2005

Tilgjengelig via DUO:

<http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=33437>

8 Tabeller og figurer

Lovlig eller ulovlig tabell digitale rettigheter

Side 11